

บทที่ 4

การผ่อนชำระค่าปรับ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าโทษปรับถือเป็นโทษอาญาสถานหนึ่ง การกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องชำระค่าปรับในคดีอาญานี้ ต่างจากการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องชำระค่าเสียหาย แก่ผู้เสียหายในทางแพ่ง กล่าวคือ การลงโทษในทางอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนการความผิดที่ได้กระทำขึ้น ทำให้ผู้ถูกลงโทษเข็ดหลาบ และป้องกันมิให้คนอื่น ๆ กระทำการฝ่าฝืนอย่างเดียวกันนั้นอีก ตลอดจนเพื่อเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงผู้กระทำความผิด แต่การชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่ง เช่น กรณีละเมิดนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่กรณีที่ได้รับ ความเสียหาย กลับคืนสู่สถานะเดิมก่อนมีการกระทำละเมิดให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้¹ นอกจากนั้นแล้ว เงินค่าปรับที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระนั้น จะตกเป็นของรัฐ ส่วนในทางละเมิดนั้น ค่าเสียหาย ซึ่งมาจากทรัพย์สินของผู้กระทำละเมิดนั้น ตกเป็นของผู้เสียหาย มิได้ตกเป็นของรัฐ อย่างไรก็ตาม มีข้อควรสังเกตว่าการปรับผู้กระทำความผิด แม้จะเป็นโทษที่ผู้กระทำความผิดพึงได้รับทำนองเดียวกับโทษสถานอื่น แต่จากลักษณะพิเศษที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้เงินแก่รัฐ จึงอาจมองไปในแง่ที่ว่า ค่าปรับก็คือค่าสินไหมทดแทนที่รัฐพึงเรียกร้องเอาจากผู้กระทำความผิด ในฐานะที่รัฐเป็นตัวแทนของสังคมผู้ได้รับความเสียหาย ซึ่งมักเข้าใจกันในความผิดที่ไม่มีเอกชนคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เสียหายโดยเฉพาะ เช่น ความผิดออกกฎหมายศุลกากร เป็นต้น และอาจเข้าใจ

---

¹ เกียรติขจร วิจารณ์สวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 1, 2531), น. 11

อีกว่า ค่าปรับมีลักษณะเป็นหนี้ในทางแพ่ง ซึ่งความจริงแล้ว ค่าพิพากษาให้ปรับ เป็นเพียงแต่ก่อให้เกิดสิทธิแก่รัฐ ที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของจำเลยเท่านั้น หากได้ มีผลให้จำเลยตกเป็นลูกหนี้ของรัฐแต่อย่างใดไม่² ดังนั้น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิด ไม่ยอมชำระค่าปรับ จึงต้องมีวิธีการบังคับเอาค่าปรับเป็นกรณีพิเศษ กล่าวคือ เมื่อจำเลยซึ่งต้องโทษปรับไม่ยอมชำระค่าปรับ เจ้าพนักงานจะดำเนินการยึดทรัพย์จำเลย โดยถือว่า ค่าพิพากษาที่ให้ปรับ ก่อให้เกิดสิทธิแก่รัฐ ที่จะบังคับเอาค่าปรับ จากทรัพย์สินของจำเลย ซึ่งรวมถึงการกักขังแทนค่าปรับ ดังได้ กล่าวไว้แล้ว

ปัญหาที่เกิดขึ้น ก็คือ ถ้าปรากฏว่า จำเลยไม่มีทรัพย์สินที่จะให้ยึด หรือมีแต่ไม่เพียงพอที่จะชำระค่าปรับ จะใช้มาตรการให้จำเลยผ่อนชำระเป็นงวดๆ ได้หรือไม่ ในปัญหานี้ มีนักกฎหมายมีความเห็นที่แตกต่างกันแบ่งออกได้เป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า เรื่องนี้เป็นดุลพินิจของศาล กฎหมายไม่ห้ามว่าโทษปรับจะผ่อนชำระไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย เมื่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 กำหนดระยะเวลา 30 วัน ไว้ให้ จำเลยต้องชำระค่าปรับ ให้เสร็จสิ้น และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 ก็กำหนดให้การบังคับคดีอาญาต้องกระทำโดยไม่ชักช้า จึงต้องถือตามนั้นว่า การบังคับโทษปรับต้องกระทำในทันทีที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว

นอกจากนั้น นักกฎหมายบางท่าน มีความเห็นเป็นกลางๆ ระหว่างนักกฎหมาย 2 ฝ่ายข้างต้น เห็นว่า การผ่อนชำระค่าปรับ น่าจะกระทำได้บ้าง ในบางกรณี ตามอย่างอารยประเทศ แต่ควรอยู่ภายใต้เงื่อนไข มิใช่ยอมให้กระทำ

---

² คัมภีร์ แก้วเจริญ, "โทษปรับผ่อนส่งได้หรือไม่", วารสารอัยการ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 14, กุมภาพันธ์ 2522, น. 59- 60

ได้ทุกกรณีไป เช่น กรณีจำเลยเป็นนิติบุคคล การลงโทษจำเลย จะกระทำได้อีกแต่ โดยโทษปรับซึ่งมีลักษณะคล้ายหนี้ทางแพ่ง ที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่รัฐมากกว่าที่จะมีลักษณะเป็นโทษ ที่จะลงแก่บุคคลธรรมดา เพื่อให้เกิดการหลาบจำ หรือเพื่อกำกั้นนิสัยของผู้กระทำความผิด ดังนั้น ถ้าปรากฏว่า จำเลยไม่มีทรัพย์สินจะชำระค่าปรับ และการยึดทรัพย์จะก่อให้เกิดผลเสียแก่เศรษฐกิจของประเทศแล้ว ก็ควรให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับ แทนที่จะทำการยึดทรัพย์สินแล้วรัฐไม่ได้อะไรเลย³

จะเห็นได้ว่า ตามความเห็นของนักวิชาการทั้งหลาย ดังกล่าว ต่างก็มีเหตุผลไปคนละทาง ยังไม่อาจจะหาข้อยุติลงไปได้ ว่าเหตุผลของฝ่ายใดถูกต้องที่สุด ซึ่งก่อนที่จะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาดังกล่าว จะใคร่ขอกล่าว ถึงแนวความคิดในการกำหนดโทษปรับเสียก่อนว่า มีแนวความคิดอย่างไร และจะได้พิจารณาถึงกฎหมายของต่างประเทศบางประเทศว่า ได้บัญญัติเรื่องการผ่อนชำระค่าปรับไว้อย่างไรบ้าง แล้วจึงหันมาพิจารณาว่ากฎหมายของไทยเปิดช่องให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้หรือไม่

4.1 ความหมายของการผ่อนชำระค่าปรับ

การผ่อนชำระค่าปรับ หรือการผ่อนส่งค่าปรับ หมายถึง การชำระค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดในคำพิพากษา โดยกำหนดให้ชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ในจำนวนแน่นอน ตามเวลาที่กำหนดในจำนวนที่แน่นอน ทั้งนี้ อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขอย่างใดๆ ก็ได้

การผ่อนชำระค่าปรับ จึงเป็นผลมาจากการที่ศาล ได้มีคำพิพากษาว่า ผู้นั้นกระทำความผิดและลงโทษปรับ ซึ่งโดยปกติผู้ต้องโทษปรับจะต้องนำค่าปรับตามคำพิพากษามาชำระต่อศาลในทันที ทั้งนี้เพราะโทษปรับเป็นโทษอาญา การบังคับโทษ

³ ดู เรื่องเดียวกัน, น. 58

ปรับจึงต้องบังคับในทันที แต่การลงโทษปรับเป็นการที่กฎหมายมุ่งบังคับเอากับทรัพย์สินอันเป็นตัวเงินของผู้กระทำความผิด ฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดแต่ละรายจึงอาจไม่เท่าเทียมกัน ผู้ต้องโทษปรับบางรายมีความสามารถที่จะชำระค่าปรับได้ แต่บางรายที่ฐานะทางการเงินไม่ดีก็ไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับได้ในทันที ซึ่งอาจเป็นผลให้ต้องถูกกักขัง หรือถูกยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับในที่สุด ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น ก็เท่ากับว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือของศาลที่มุ่งประสงค์ที่จะลงโทษปรับต่อผู้ต้องโทษก็จะไม่บรรลุผล ทั้งนี้ เพราะในเบื้องต้นนั้นได้ผ่านการพิจารณาแล้วเห็นว่าควรใช้โทษปรับกับผู้กระทำความผิด แต่หากในที่สุดโทษปรับกลับไม่ได้ใช้แต่ผู้ต้องโทษปรับกลับมารับโทษอื่นแทน จึงเห็นว่าเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ ในการกำหนดโทษ ดังนี้ วิธีการในการผ่อนชำระค่าปรับจึงได้ถูกหยิบยกมาใช้ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว และเพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกกระยะสั้น โดยศาลได้พิจารณาถึง สภาพของความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำขึ้น ว่ามีความร้ายแรงเพียงใด ประวัติดและลักษณะนิสัยของผู้กระทำความผิด ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด เมื่อเห็นว่ามีเหตุอันสมควรให้ผู้ต้องโทษปรับผ่อนชำระค่าปรับได้ก็จะอนุญาตให้ผ่อนชำระ โดยกำหนดไว้ในคำพิพากษาว่าให้ผู้ต้องโทษปรับนำเงินมาชำระต่อศาลกำหนดจำนวนกี่งวดๆละเท่าใด ภายในระยะเวลาเท่าใด ทั้งนี้ ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขอย่างใดๆเพิ่มเติมด้วยก็ได้ตามที่เหมาะสม

4.2 มูลเหตุของการให้ผ่อนชำระค่าปรับ

ดังที่กล่าวแล้วว่า โทษปรับเป็นโทษทางทรัพย์สิน กล่าวคือ ผู้ต้องโทษปรับจะต้องนำเงินมาชำระค่าปรับภายในเวลาที่ศาลกำหนด การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลก็จะเป็นผลให้ผู้ต้องโทษปรับถูกจำคุก ส่วนของไทยการฝ่าฝืนไม่ชำระค่าปรับก็จะถูกกักขังโทษปรับ การใช้โทษจำคุก หรือการกักขังแทนโทษปรับนั้น ทำให้มองเห็นได้ว่าเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ หรือความมุ่งหมายของคำพิพากษาของศาล ทั้งนี้ เพราะเมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้นมาและนำผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จนศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง และเห็นว่าควรกำหนดโทษปรับ นั้นหมายถึงว่า การกำหนดโทษทางอาญาศาลได้พิจารณา

ถึงความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดในแต่ละรายแล้วนั่นเอง การกำหนดโทษปรับ จึงเป็นการมุ่งบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอันเป็นเงิน การที่ผู้ต้องโทษปรับฝ่าฝืนไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนด ยังผลให้ต้องถูกจำคุก หรือถูกกักขัง แทนค่าปรับ ซึ่งการจำคุกหรือการกักขังเป็นโทษอาญา ที่เป็นการบังคับเอากับเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ซึ่งเมื่อดูตามชั้นของโทษในทางอาญาแล้ว จะเห็นว่าโทษอาญา ที่บังคับเอากับเสรีภาพ ของผู้กระทำความผิดนั้น เป็นโทษที่หนักกว่าโทษอาญาที่บังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ตามคำกล่าวที่ว่า เสรีภาพย่อมอยู่เหนือทรัพย์สิน ดังนั้น เมื่อเจตนาหรือความมุ่งหมายเดิมมุ่งหมายที่จะบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้ต้องโทษ เมื่อต่อมาได้เปลี่ยนจากโทษปรับเป็นโทษจำคุกหรือกักขังเมื่อผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนค่าพิพากษาไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนด เมื่อโทษจำคุกหรือกักขังเป็นโทษต่อเสรีภาพของผู้กระทำความผิด การใช้โทษแทนดังกล่าวจึงน่าจะเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนาธรรม หรือความมุ่งหมายของการลงโทษตามคำพิพากษา

นอกจากนี้ ความมุ่งหมายของการลงโทษปรับ ส่วนหนึ่งก็เพื่อเป็นการใช้แทนการลงโทษจำคุกกระยะสั้น ซึ่งได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โทษจำคุกกระยะสั้นไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีในการแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยับยั้งผู้กระทำความผิดมิให้กระทำความผิดซ้ำ เพราะเมื่อพิจารณาถึงการบังคับโทษตามคำพิพากษาแล้ว การนำผู้กระทำความผิดไปจำคุกกระยะเวลาในการจำคุกก็สั้นเกินไป ไม่สามารถที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดมีความสำนึก หรือเข็ดหลาบต่อการกระทำความผิดหรือโทษที่ลงแก่ตน นอกจากนั้น การจำคุกในระยะเวลาสั้นๆ ดังกล่าว การทำการฝึกอบรมเพื่อเสียชวษา ปรับปรุงแก้ไข ผู้กระทำความผิดก็ได้ผลไม่เต็มที่ เพราะระยะเวลาสั้นเกินไป นอกจากนี้ยังเป็นการเปลืองเปล่าในเรื่องงบประมาณและค่าใช้จ่ายของรัฐ เพื่อการนี้ไปค่อนข้างมากอีกด้วย

ในหลายประเทศ จึงได้มีความพยายามเปลี่ยนแปลง และยกเลิกการลงโทษจำคุกกระยะสั้นนี้เสีย โดยการนำระบบการลงโทษปรับมาใช้แทน ทั้งนี้ก็โดยการที่พิจารณาแล้วเห็นว่า โทษปรับนั้นเหมาะสมที่จะใช้แทนโทษจำคุกกระยะสั้น ทั้งยังเป็นโทษที่มีผลในทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไข ผู้กระทำความผิดได้มากกว่า

เพราะการบังคับค่าปรับเอากับผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกสำนึกในการกระทำความผิดของตนในทุกครั้งที่ถูกบังคับค่าปรับ แต่การกำหนดโทษปรับ ก็ยังมีข้อควรปรับปรุงและแก้ไข ทั้งนี้เพราะโทษปรับเป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอันเป็นตัวเงิน ซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดย่อมมีความแตกต่างกัน การกระทำความผิดในกรณีเดียวกัน โทษปรับอาจส่งผลร้ายต่อผู้กระทำความผิดได้ไม่เท่ากัน ทั้งนี้เพราะความสามารถในทางการเงินของผู้กระทำความผิดแต่ละรายไม่เท่ากัน ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางการเงินไม่ดีก็อาจจะได้รับผลกระทบมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางการเงินดี เมื่อผลร้ายของการลงโทษปรับเป็นโทษอาญา มีผลกระทบต่อผู้กระทำความผิดไม่เท่ากัน ก็ย่อมเกิดช่องว่างขึ้นมาในประสิทธิภาพของการลงโทษ ซึ่งก็ย่อมส่งผลต่อผู้กระทำความผิดในอันที่จะกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกได้

ในหลายประเทศ จึงได้พยายามที่จะลดช่องว่าง หรือแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของโทษปรับเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด บางประเทศได้มีการกำหนดโทษปรับโดยการกำหนดขั้นสูง ขั้นต่ำไว้กว้าง เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสมได้มากขึ้น บางประเทศได้กำหนดอัตราค่าปรับขั้นสูงไว้สูงมาก บางประเทศ ก็มีการนำระบบการปรับตามวัน หรือระบบวัน-ปรับ มาใช้ นอกจากนี้ก็มีการนำระบบการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ด้วย ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

มูลเหตุ ของการกำหนดให้มีการผ่อนชำระค่าปรับ ก็เนื่องจากการมีแนวความคิดที่จะแก้ไข ปรับปรุงโทษปรับ เพื่อให้การลงโทษปรับมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการลงโทษผู้กระทำความผิดมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการบังคับโทษปรับเป็นการบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด การลงโทษปรับจึงอาจให้ผลกระทบ หรือผลร้ายต่อผู้กระทำความผิดที่แตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงิน ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดดังที่กล่าวไว้ข้างต้น บางประเทศจึงได้มีการห้ามมาตรการ หรือแนวทางในการกำหนดโทษปรับให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดในแต่ละราย มีทั้งการกำหนดโทษปรับแบบรายวัน หรือระบบวันปรับ ซึ่งเป็นการคิดคำนวณฐานรายได้ของผู้กระทำความผิดในเบื้องต้นก่อนว่ามีรายได้ต่อวัน หรือเฉลี่ยต่อวันเท่าใด เมื่อรู้จำนวนรายได้ต่อวันแล้ว ต่อมาก็เป็นการกำหนดโทษปรับ โดย

กำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับชำระค่าปรับเป็นวัน จำนวนกี่วัน หรือในบางประเทศได้มีการกำหนดจำนวนค่าปรับแบบตายตัว แต่กำหนดจำนวนค่าปรับขั้นสูงของค่าปรับไว้สูง เพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาถึงความเหมาะสม ของโทษในแต่ละรายไป หรืออาจจะกำหนดโทษขั้นต่ำเท่านั้นไม่มีขั้นสูง หรือกำหนดขั้นสูงแต่ไม่มีขั้นต่ำ ก็ตาม แต่ปัญหาก็คือว่า ในการชำระค่าปรับตามระบบดังกล่าว ผู้ต้องโทษปรับต่างก็ต้องนำเงินก้อนมาชำระค่าปรับเหมือนกัน ปัญหาจึงมีว่า ในกรณีที่จำเลย หรือผู้ต้องโทษไม่มีเงินก้อนมาชำระค่าปรับในทันที ศาลก็ต้องใช้การจำคุก หรือการกักขังแทนการชำระค่าปรับอยู่ดี ซึ่งก็เป็นการไม่สอดคล้องตามความมุ่งหมายที่จะใช้โทษปรับ เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกระยะสั้น แนวทางหนึ่ง ที่จะคลี่คลายปัญหานี้ ก็คือว่าการกำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจตามกฎหมายในการกำหนดให้ผู้ต้องโทษปรับสามารถผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ได้ตามที่ศาลกำหนด ภายใต้เงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควร

นอกจากนั้น การนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ ก็เพราะการลงโทษปรับยังมีข้อบกพร่องอยู่ กล่าวคือ

1. โทษปรับ ถูกมองว่าเป็นโทษที่ไม่เสมอภาค เพราะโทษปรับเป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สินอันเป็นตัวเงินของผู้ต้องโทษ ความสามารถในการชำระค่าปรับจึงไม่เท่าเทียมกัน ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจ รายได้ของผู้ต้องโทษปรับเป็นหลัก ผู้ต้องโทษปรับบางราย อาจจะมีความสามารถในการชำระค่าปรับ เพราะเป็นผู้ที่มีฐานะทางการเงินดี การลงโทษปรับจึงอาจไม่กระทบกระเทือนต่อผู้กระทำ ความผิดประเภทนั้นมากนัก ทำให้ไม่รู้สึกกลัว หรือเข็ดหลาบต่อบทลงโทษ หากเป็นเช่นนั้น ก็จะทำให้ความประสงค์ของการลงโทษปรับไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อันจะส่งผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องโทษปรับได้มาก ตรงข้ามกับผู้ต้องโทษปรับที่เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ การเงินไม่ดี การลงโทษปรับแม้จำนวนเล็กน้อยก็อาจมีผลกระทบต่อตัวผู้กระทำความผิดนั้นได้มากกว่า จึงอาจเป็นการเสี่ยงต่อการให้ความเป็นธรรม แม้ว่าจะทำให้มีความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำได้มากกว่าก็ตาม

ดังนั้น ในการทำความผิดของผู้กระทำผิดต่างรายกัน แต่ฐานะทางการเงิน หรือความสามารถในการชำระค่าปรับไม่เท่ากัน แม้ว่าจะเป็นการกระ

ทำความผิดในลักษณะ ประเภทเดียวกัน ผลร้ายของการลงโทษปรับก็อาจจะไม่เท่ากันได้

2. ในทางปฏิบัติระบบการลงโทษปรับล้มเหลวในหลายประเทศ ทั้งนี้ เพราะเมื่อลงโทษปรับไปแล้ว มักจะทำการบังคับค่าปรับไม่ได้ จึงมักเปลี่ยนโทษปรับมาเป็นโทษจำคุก หรือการจำกัดเสรีภาพโดยการกักขังแทนโทษปรับ อันทำให้ไม่เป็นที่ไปตามความประสงค์และความมุ่งหมายตามคำพิพากษา และในที่สุดผู้ต้องโทษปรับก็ต้องกลับเข้าสู่การรับโทษจำคุกระยะสั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ความมุ่งหมายของการลงปรับต้องการที่จะหลีกเลี่ยงอยู่นั่นเอง

3. โทษปรับในระบบประมวลกฎหมาย อาจจะมีความแข็งกระด้าง ไม่อาจจะเดินตามระบบเศรษฐกิจ และค่าของเงิน ทำให้มีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายเหล่านั้นอาจทำได้ไม่่ง่ายนัก

ในหลายประเทศพยายามปรับปรุงโทษปรับ เพื่อให้การใช้โทษปรับมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการนำวิธีการต่างๆ มาใช้ในการคิดคำนวณค่าปรับ เพื่อให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดมากที่สุด เช่น การใช้ระบบการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว ซึ่งอาจเป็นการระบุอัตราเดียว เช่น 500 เหรียญ ระบุเฉพาะอัตราชั้นสูง เช่นไม่เกิน 500 เหรียญ ระบุเฉพาะอัตราชั้นต่ำ เช่นไม่ต่ำกว่า 100 เหรียญ หรือกำหนดทั้งอัตราชั้นต่ำ ชั้นสูง เช่นไม่ต่ำกว่า 100 เหรียญแต่ไม่เกิน 500 เหรียญ นอกจากนั้น ก็ยังมีการนำระบบการกำหนดโทษแบบ วัน-ปรับหรือการปรับตามวัน ซึ่งก็มีหลักการอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ผู้กระทำความผิดแต่ละคนมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกัน รายได้ของผู้กระทำความผิดแต่ละคนในแต่ละวันไม่เท่ากัน การกำหนดโทษปรับจึงต้องพิจารณาไปที่ปริมาณวัน ซึ่งจะนำมาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดโทษปรับ กล่าวคือ ระบบนี้ได้วางหลักว่าในการกำหนดโทษปรับ ก่อนอื่นศาลจะต้องรับรู้เสียก่อนว่า ผู้กระทำความผิดมีรายได้เฉลี่ยต่อวันเท่าไร จากนั้น ก็กำหนดโทษปรับว่าให้ลงโทษปรับเป็นจำนวนกี่วัน

จากการศึกษาพบว่า ในทุกระบบ ต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่จะให้โทษปรับมีประสิทธิภาพ และตรงต่อปรัชญาในการลงโทษปรับมากที่สุด โดยชี้ให้เห็นถึงการกำหนดวิธีการในการลงโทษปรับ การหาฐานของการกำหนดโทษปรับ และสถานทางเศรษฐกิจของจำเลย แต่ในแต่ละระบบก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่ กล่าวคือ

ประการแรก ในระบบการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว การกำหนดโทษปรับในระบบนี้ อาจจะได้สัดส่วนกับภาวะเงินเฟ้อ (inflation) กล่าวคือภาวะเงินเฟ้อทำให้เกิดปัญหาทางเทคนิคขึ้นว่า ควรจะกำหนด fixed-sum หรือการกำหนดอัตราโทษปรับแบบตายตัวที่กำหนดไว้แล้วนั้นให้เข้ากับภาวะเงินเฟ้อ หรือการตกต่ำของค่าของเงินได้อย่างไร

ประการที่สอง หลักการของระบบการปรับแบบตายตัว ให้หลักประกันว่าผู้ต้องหาที่มีความสามารถที่จะจ่ายค่าปรับได้ แต่การกำหนดค่าปรับเป็นหน้าที่ของศาล เพราะฉะนั้น ตัวบทกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับค่าปรับ จึงต้องมีความชัดเจน ซึ่งหากว่าศาลไม่ปฏิบัติตาม ย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทำให้คู่ความมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้

ประการที่สาม การนำระบบนี้มาใช้โดยเคร่งครัด ย่อมไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง เพราะในอีกด้านหนึ่ง ผู้ต้องหาที่ถูกลงโทษปรับอาจจะรับภาระหนักเกินไป หรือผู้ต้องหาที่ร่ำรวยอาจไม่กระทบกระเทือนต่อโทษปรับนั้นเลย

ส่วนในกรณีของการนำระบบโทษปรับตามวันมาใช้ ปัญหาที่มีว่า ศาลจะต้องเป็นผู้ตรวจสอบอย่างละเอียด ถึงสถานภาพที่แท้จริงของผู้ต้องหา ครอบครัวของผู้ต้องหา และองค์ประกอบอย่างอื่นที่เกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหา การตรวจสอบดังกล่าวเท่ากับเป็นการเพิ่มงานให้กับพนักงานผู้ทำสำนวน รวมทั้งศาลต้องตรวจสอบสำนวนนั้นอีกชั้นหนึ่ง แล้วจึงพิจารณาว่าโทษของผู้ต้องหาหนักเบาเพียงไร จะควรถูกลงโทษปรับกี่วัน ผู้ต้องหาต้องเสียค่าปรับวันละเท่าไร ซึ่งการตรวจสอบเหล่านี้ จะทำให้เสียเวลามาก ยิ่งในกรณีที่คดีเกี่ยวกับการลงโทษปรับมีจำนวนมาก ซึ่งย่อมเป็นการแน่นอนว่า ทั้งผู้ทำสำนวนและศาลย่อมไม่มีเวลาเพียงพอที่จะทำการตรวจสอบสถานภาพที่แท้จริง และความสามารถในการจ่ายค่าปรับของผู้ต้องหา

ในการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว ยังมีข้อควรคำนึงอีกว่า ศาลอาจคำนึงถึงความสามารถในการจ่ายค่าปรับของผู้ต้องหาเป็นหลัก กรณีนี้อาจจะเกิดความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นได้ หากมีการเปลี่ยนโทษปรับเป็นโทษจำคุกแทนค่าปรับ เช่น ในการกระทำความผิดสถานเดียวกัน รายแรกศาลลงโทษปรับ 500 เหรียญ ส่วนอีกรายหนึ่งศาลลงโทษปรับ 100 เหรียญ โดยพิจารณาสถานภาพของผู้ต้องหา และองค์ประกอบอื่นๆแล้ว ดังนั้น หากว่าผู้กระทำความผิดทั้งสองไม่สามารถเสียค่าปรับได้ ผู้ต้องหาก็คงจะต้องถูกจำคุกแทนการเสียค่าปรับ ผู้ต้องหารายแรก จะถูกจำคุก 50 วัน ส่วนรายที่สอง จะถูกจำคุกเพียง 10 วัน ซึ่งอาจจะไม่เป็นการยุติธรรมต่อผู้กระทำความผิดได้

4.3 แนวคิดในการบังคับโทษปรับโดยการผ่อนชำระค่าปรับในต่างประเทศ

ได้กล่าวมาแล้วว่า โทษปรับมีภารกิจในการสนองตอบวัตถุประสงค์ในการลงโทษหลายประการ ดังนั้น ปัญหาที่น่าพิจารณาต่อไปจึงมีว่า ควรจะมีมาตรการในการกำหนดโทษปรับ และการบังคับโทษปรับอย่างไร จึงจะสนองตอบวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้อย่างเต็มที่ แม็กซ์ กรุนฮัท (Max Grunhut) นักอาชญาวิทยาชาวอังกฤษ กล่าวว่า "การลงโทษปรับที่มีคุณสมบัติซึ่งในการแก้ไขผู้กระทำความผิดที่ยากไร้ จำเป็นจะต้องคำนึงถึงหลักความสามารถในการชำระค่าปรับของผู้กระทำความผิดยิ่งไปกว่าลักษณะการกระทำความผิด ทั้งจะต้องเปิดโอกาส ให้ผู้กระทำความผิดผ่อนผันการชำระค่าปรับได้ด้วย"⁴ ดังนั้น ในการกำหนดโทษปรับนั้น นอกจากจะต้องคำนึงถึง ความสามารถในการชำระค่าปรับของผู้กระทำความผิดแล้ว ยังควรมีมาตรการในการผ่อนชำระค่าปรับอีกด้วย ซึ่งแนวความคิดเช่นนี้ประเทศต่างๆ หลายประเทศ ได้ถือปฏิบัติเป็นทำนองเดียวกัน ดังจะได้ กล่าวต่อไป

⁴ ประเสวีรัฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, (บพิธการพิมพ์, 2523) น. 36

ประเทศอังกฤษ

การลงโทษปรับในประเทศอังกฤษในขณะนี้ ถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ
อาญายุติธรรม (The Criminal Justice Act 1967) ซึ่งมีสาระสำคัญ
โดยสรุป ดังนี้^๕

1. การใช้โทษปรับแก่ผู้กระทำความผิด ย่อมขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจ
ของศาล โดยการพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมแห่งข้อกล่าวหา และประวัติความเป็น
มาของผู้กระทำความผิดว่าสมควรจะได้รับการพิจารณาลงโทษปรับ หรือลงโทษ
จำคุก

2. การใช้ดุลพินิจลงโทษปรับของศาล จำเป็นต้องคำนึงถึง รายได้
ของผู้กระทำความผิด ประกอบการลงโทษปรับด้วยเสมอ เนื่องจากว่าหากผู้กระ
ทำความผิดไม่สามารถจะชำระค่าปรับภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้แล้ว ย่อมจะต้อง
ถูกศาลสั่งให้ลงโทษจำคุกแทนค่าปรับ ในที่สุด ถ้าเช่นนั้นความเพียรพยายามของ
ศาลที่จะหลีกเลี่ยงการใช้มาตรการจำคุกควบคุมผู้กระทำความผิด ก็ประสบความ
ล้มเหลว

3. การที่ศาลจะพิจารณาเลือกใช้โทษปรับ หรือการรอกการลงอาญา
ด้วยวิธีการคุมประพฤติแก่ผู้กระทำความผิด ในประการใดประการหนึ่งนั้น ย่อมขึ้น
อยู่กับ ความประสงค์ของผู้กระทำความผิดที่พึงให้ศาลดูแลสอดส่องความประพฤติ
ต่อเนื่อง หรือไม่ หากศาลพินิจพิเคราะห์แล้วเห็นว่า การคุมประพฤติแก่ผู้กระทำ
ความผิดเป็นสิ่งจำเป็น ก็ย่อมจะใช้วิธีการรอกการลงอาญาด้วยการคุมประพฤติแทน
การลงโทษปรับ

^๕ เรื่องเดียวกัน, น. 35-36

4. ในกรณีการบังคับใช้โทษปรับแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งไม่สามารถเตรียมเงินชำระค่าปรับได้ทันที ศาลจะไม่สั่งลงโทษจำคุกแทนค่าปรับ เว้นเสียแต่ ในกรณีต่อไปนี้

(1) ในกรณีความผิดที่มีโทษจำคุก และความปรากฏต่อศาลว่าผู้กระทำความผิดนั้น มีความสามารถพอที่จะเสียเงินค่าปรับได้ทันที

(2) เมื่อปรากฏต่อศาลว่า ผู้กระทำความผิดไม่อาจที่จะพักอาศัยอยู่ในสหราชอาณาจักรเนิ่นนาน และศาลไม่อาจบังคับให้ผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับโดยวิธีการอื่นได้อีกแล้ว

(3) ในกรณีที่มีความมุ่งหมายให้ลงโทษจำคุก หรือกักขังผู้กระทำความผิด ณ ศูนย์ควบคุมผู้กระทำความผิดพร้อมกับให้ลงโทษปรับด้วย หรือในกรณีที่ผู้กระทำความผิดดังกล่าวต้องถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ หรือศูนย์การควบคุมผู้กระทำความผิดอยู่ก่อนแล้ว

5. หลักการชำระค่าปรับ ศาลจะกำหนดระยะเวลาให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสชำระค่าปรับภายในช่วงระยะเวลาอันสมควร หรืออาจจะสั่งให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ (Payment by Instalments)

6. ในบางกรณี ศาลอาจจะพิจารณาลดหย่อนค่าปรับ ให้แก่ผู้กระทำความผิดทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนก็ได้ ทั้งนี้จะต้องภายหลังจากการเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดจนเป็นที่พอใจแก่ศาลแล้ว การลดโทษปรับในกรณีดังกล่าว จะกระทำได้ก็โดยอาศัยการใช้มาตรการลดโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งศาลอาจจะกำหนดให้ลงโทษกักขังแทนค่าปรับในกรณีความผิดนั้นๆไว้ก่อนแล้วก็ได้

7. ศาลอาจจะออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษปรับ อยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลคุมประพฤติโดยบุคคลที่ศาลกำหนดไว้ ซึ่งมักจะได้แก่พนักงานคุมประพฤติ

ประเทศสหรัฐอเมริกา

นักอาชญาวิทยา ในสหรัฐอเมริกา ต่างก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่า การลงโทษปรับที่เหมาะสม ย่อมเป็นมาตรการเสริมสร้างความยุติธรรมทางสังคม แก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งจะส่งผลดีต่อการแก้ไขอาชญากรรมอย่างยั่งยืน⁶ กฎหมายอาญา แบบอย่าง (Model Penal Code) ซึ่งบัญญัติโดยสถาบันกฎหมายอเมริกา (The American Law Institute) ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลงโทษ ปรับไว้ พอสรุปดังนี้⁷

1. การลงโทษปรับที่เหมาะสม จำเป็นต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อม และพฤติกรรมของอาชญากรรม ตลอดจนประวัติและลักษณะนิสัยของจำเลยประกอบด้วย เพื่อบ่งชี้ว่า การลงโทษปรับมีประสิทธิผลเพียงพอ ต่อการป้องกันภัยทางสังคมได้เพียงใด

2. การลงโทษปรับนอกเหนือไปจากการลงโทษจำคุก หรือการคุมประพฤติ เป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยง เว้นเสียแต่ว่า ในกรณีซึ่งผู้กระทำความผิดมุ่งแสวงหาประโยชน์ทางการเงิน จากการประกอบอาชญากรรมนั้น หรือในกรณีซึ่งศาลมุ่งประสงค์ จะใช้มาตรการดังกล่าว เพื่อปราบปราม หรือยับยั้งอาชญากรรม และแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยตรง

⁶ เรื่องเดียวกัน, น.37

⁷ Model Penal Code; Section 7.02 ดู Franklin E. Zamring, The Criminal Justice System, (Little, Brown and Company Boston and Toronto) 1980, p. 771

3. การลงโทษปรับจะต้องคำนึงถึง หลักความสามารถในการชำระค่าปรับของจำเลย และโทษปรับนั้น จะต้องไม่เป็นการปิดกั้นจำเลย จากการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม

4. การกำหนดจำนวนเงินค่าปรับ และวิธีการชำระค่าปรับ ศาลจะต้องคำนึงถึง ฐานะ และความเป็นอยู่ของจำเลยด้วย

นอกจากนั้น คณะกรรมการที่ปรึกษา ว่าด้วยมาตรฐานและเป้าหมายอาญายุติธรรม แห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ.1973 (National Advisory Commission on Criminal Justice Standards and Goals 1973) ก็ได้เสนอแนะทางปฏิบัติ ว่าด้วยการใช้โทษปรับ ไว้ดังนี้

1. การลงโทษปรับ ที่มีประสิทธิผลต่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม จะต้องคำนึงถึงประเภทแห่งการกระทำความผิด และหลักปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล

2. การลงโทษปรับเพื่อเป้าหมายแฝงในการหารายได้ให้แก่รัฐ เป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยงเป็นอย่างยิ่ง

3. การลงโทษปรับ พึงพิจารณาถึงโอกาส และความสามารถของผู้กระทำความผิด ที่จะชำระค่าปรับได้ในลักษณะไม่เป็นภาระเกินขีดความสามารถที่จะชำระค่าปรับนั้น ทั้งการกำหนดอัตราค่าปรับ ควรคำนึงถึงภาวะความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เป็นตัวแปรในการกำหนดอัตราค่าปรับที่เหมาะสมด้วย

4. ควรจะได้มีบทบัญญัติ ให้ศาลผ่อนผันการชำระค่าปรับเป็นงวดๆ และกำหนดบทลงโทษจำคุกแก่ผู้จงใจหลีกเลี่ยงการชำระค่าปรับ ในทุกกรณี

5. การลงโทษปรับแก่นิติบุคคล ที่เหมาะสม จำเป็นต้องพิจารณาถึงภาวะการซื้อ ขาย ก่อไร หรือ รายได้ประจำปี ของนิติบุคคล

---

^๕ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, น. 37-38

ประกอบพิจารณาในการกำหนดชำระค่าปรับ

จะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็มีแนวความคิดในการกำหนดให้มีการผ่อนชำระค่าปรับ มาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งนักกฎหมายในสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่ ก็สนับสนุนความเห็นให้มีการผ่อนชำระค่าปรับ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุก แทนค่าปรับ ในบางรัฐก็ได้มีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร กำหนดให้ จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ได้ เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (The Penal Code of The State of California Sec.1205)^๑ เป็นต้น

ประเทศสวีเดน

แนวความคิดที่ว่าความหนักเบาแห่งโทษปรับ ควรมีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจ ของผู้กระทำความผิดนั้น เป็นแนวความคิดที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย มาเป็นเวลานานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศสวีเดน ก็เป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสนใจกับแนวความคิดนี้

อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่า ประเทศสวีเดน เป็นประเทศที่มีระบบโทษปรับคู่ กล่าวคือ มีทั้งระบบการปรับแบบเดิมที่กำหนดจำนวนเงินค่าปรับไว้ตายตัวสำหรับความผิด และมีทั้งระบบการปรับแบบรายวัน (Day-Fine System)^{๑๐} ซึ่งในปัจจุบันนี้ โทษปรับตามวิธีแรกนั้น ได้ใช้เฉพาะกับความผิดลหุโทษ (petty

---

^๑ "...When the defendant is convicted of a misdemeanor, the judgement may provide for payment of the fine in installment with imprisonment in the event of default."

^{๑๐} The Penal Code of Sweden; Chapter 25, sec.1 "Fines are imposed in day-fines"

offences) เช่น ความผิดเล็กๆ น้อยๆ ตามกฎหมายจราจร หรือความผิดฐานเมาสุราในที่สาธารณะ เท่านั้น ส่วนความผิดอื่นๆ ที่มีโทษปรับ หรือมีโทษจำคุกระยะสั้นจะเป็นไปตามระบบโทษปรับรายวัน (Day-Fine System) ซึ่งได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์และวิธีการโดยย่อไว้แล้วข้างต้น

การบังคับชำระค่าปรับ ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับ มีหน้าที่ที่จะต้องชำระค่าปรับในทันที แต่ถ้าหากมีความขัดข้อง ในทางการเงิน เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจบังคับชำระค่าปรับ มีอำนาจที่จะพิจารณาใช้วิธีการต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ¹¹

1. พิจารณายึดกำหนดระยะเวลา โดยยอมให้ผ่อนผันการชำระค่าปรับได้ ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้
2. อนุญาตให้ชำระค่าปรับโดยวิธีการผ่อนส่งได้
3. บังคับคดีเช่นเดียวกับการบังคับชำระหนี้ตามคำพิพากษาในคดีแพ่ง
4. เมื่อไม่สามารถบังคับชำระค่าปรับได้ วิธีการสุดท้ายก็คือการให้จำคุกแทนค่าปรับ*

จะเห็นได้ว่า ในประเทศสวีเดน แม้จะใช้ระบบโทษปรับรายวัน (Day-fine System) ซึ่งเป็นระบบที่คำนึงถึงรายได้ และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด แต่ในที่สุดแล้วการบังคับชำระค่าปรับ ถ้าปรากฏว่า จำเลยมีความขัดข้องในทางการเงิน ก็ยังยอมให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ โดยยึดกำหนดระยะเวลาในการชำระค่าปรับออกไป และยังให้โอกาสจำเลยที่จะผ่อนชำระค่าปรับได้อีกด้วย ทั้งนี้ มาตรการในการจำคุกแทนค่าปรับนั้น เป็นมาตรการสุดท้ายในเมื่อไม่สามารถบังคับชำระค่าปรับได้ โดยเห็นว่า เสรีภาพของประชาชนนั้นมีค่ามากกว่าทรัพย์สิน

*โปรดสังเกตว่า สวีเดนใช้วิธีการจำคุกมิใช่กักขังแบบของไทย

¹¹ วีระพล ปานะบุตร, "โทษปรับในสวีเดน", วารสารอัยการ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 14, กุมภาพันธ์ 2522, น. 31

ประเทศนอร์เวย์

การลงโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดในประเทศนอร์เวย์ นั้น ประมวลกฎหมายอาญานอร์เวย์ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ กล่าวคือ¹²

ในการกำหนดโทษปรับ ศาลไม่เพียงแต่จะคำนึงถึงความผิด ที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำขึ้นเท่านั้น แต่ศาลจะต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และจำนวนเงินค่าปรับที่เหมาะสม ที่ผู้กระทำความผิดสามารถจะชำระได้ด้วย

นอกจากนั้นแล้ว วิธีการชำระค่าปรับนั้น กฎหมายยังยอมให้มีการใช้วิธีการผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ (instalments) ได้อีกด้วย

ในการบังคับโทษปรับนั้น มีมาตรการในการสั่งให้นายจ้างของผู้กระทำความผิด ยึดหน่วงค่าจ้างของผู้กระทำความผิดไว้ และนำไปชำระให้แก่เจ้าหน้าที่ ในจำนวนที่เพียงพอกับค่าปรับ ในกรณีที่ไม่สามารถเก็บค่าปรับได้ จึงจะใช้วิธีการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ส่วนการจำคุกแทนค่าปรับนั้น เป็นมาตรการสุดท้าย เมื่อไม่สามารถบังคับโทษปรับโดยวิธีอื่นได้

ประเทศเยอรมัน

ประมวลกฎหมายอาญา เยอรมัน ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษปรับไว้ ดังนี้

---

¹² The Norwegian Penal Code; Section 28 "In accordance with detailed provisions prescribed by the King, an imposed fine may be paid in installments or accumulated in state or community service..."

1. การกำหนดโทษปรับ จะต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด
2. ค่าปรับต้องมากกว่าผลตอบแทน หรือผลกำไร ที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากการกระทำความผิดนั้น
3. ถ้าอัตราสูงสุดตามกฎหมาย ไม่เป็นการเพียงพอ ศาลอาจเพิ่มให้สูงขึ้นก็ได้
4. เมื่อพิจารณาถึงฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลยแล้ว เห็นว่าจำเลยไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับได้ในทันที ศาลอาจอนุญาตให้ยืดระยะเวลาในการชำระค่าปรับออกไป หรืออนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ โดยตรงก็ได้
5. ถ้าปรากฏต่อมาว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลยดีขึ้น หรือจำเลยบิดพลิ้วไม่ยอมชำระค่าปรับตามงวดที่กำหนด ศาลมีอำนาจที่จะสั่งเพิกถอนการอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับนั้นเสีย แล้วดำเนินการบังคับเอาค่าปรับทันทีโดยวิธีการยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับ หรือให้ใช้แรงงานแทนค่าปรับ (free labor)¹³

---

¹³ The German Penal Code; Section 27c "In imposing a fine, the economic conditions of the perpetrator shall be taken into consideration...., Sec.28 If, considering the convict's economic situation, he cannot be expected to pay the fine immediately, the court shall grant him a period of grace, or permit him to pay the fine in certain installments..."

ประเทศอื่นๆ

นอกจากประเทศต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว รัฐกรีนแลนด์¹⁴ หรือประเทศสิงคโปร์¹⁵ ก็มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษปรับ โดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย และยังให้จำเลยได้มีโอกาสผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ได้อีกด้วย โดยการบัญญัติให้อ่านาจศาล ไว้อย่างชัดเจน ในประมวลกฎหมายอาญา

ได้กล่าวถึงแนวความคิดในการกำหนดโทษปรับ และการบังคับโทษปรับของต่างประเทศมาพอสมควรแล้ว จะเห็นได้ว่า แต่ละประเทศล้วนแต่มีแนวความคิด ในการกำหนดโทษปรับให้เหมาะสม โดยมีคำนึงถึงสภาพความผิด ที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำขึ้น ว่ามีความร้ายแรงเพียงใด ประวัติลักษณะนิสัยของผู้กระทำความผิด ตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด เป็นประการสำคัญด้วย ส่วนวิธีการบังคับเอาค่าปรับนั้น ก็เป็นไปในทำนองเดียวกับการบังคับโทษอาญาประเภทอื่นๆ คือ ตามปกติแล้วจะต้องมีการบังคับให้จำเลยชำระค่าปรับโดยเร็ว

---

¹⁴ The Greenland Criminal Code; Section 96 "The court may stipulate a respite for the payment of fine, installment payments may be permitted by the prosecution..."

¹⁵ The Criminal Law and the Criminal Procedure Law of China, Article 49 "A fine is to be paid in a lump sum or installments within the period specified in the judgment upon the expiration of the period, one who has not paid is to be compelled to pay. If a person truly has suffered irresistible calamity, consideration may be given according to the circumstances to granting him a reduction or exemption."

นับแต่มีคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องโทษปรับไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระค่าปรับได้ทันที จึงจะยอมให้มีการผ่อนชำระค่าปรับได้ ทั้งนี้ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายจารีตประเพณี หรือตามที่มีประมวลกฎหมายบัญญัติไว้ให้กระทำการเช่นนั้นได้

4.4 แนวคิดการผ่อนชำระค่าปรับในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับโทษปรับไว้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29,30 กล่าวคือ ถ้าผู้ต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษา ก็จะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือนั้น จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งการยึดทรัพย์สิน หรือการกักขังแทนค่าปรับดังกล่าวนี้ มาตรา 99 บัญญัติว่า จะต้องกระทำภายในกำหนด 5 ปี นับแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุด แต่โดยที่ประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่นของไทย มิได้บัญญัติให้อำนาจศาล ในการที่จะอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้โดยชัดแจ้งอย่างในกฎหมายของต่างประเทศบางประเทศ ซึ่งมีบทบัญญัติให้ศาลกำหนดระยะเวลาในการผ่อนชำระค่าปรับไว้ในคำพิพากษาที่กำหนดโทษปรับนั่นเอง ในกรณีที่เห็นว่า จำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระค่าปรับได้ในทันที ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดปัญหาว่า โทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยนั้น ศาลจะอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ได้หรือไม่ ในการพิจารณาถึงปัญหาดังกล่าวนี้ จะแยกพิจารณาออกเป็น 2 แนว คือ

4.4.1 ความเห็นของนักกฎหมาย

4.4.2 แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา

4.4.1 ความเห็นของนักกฎหมาย

ทางด้านความเห็นของนักกฎหมายนี้ อาจกล่าวได้ว่า มีความเห็นที่แตกต่างกัน แบ่งออกได้เป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นว่าโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย จะผ่อนชำระเป็นงวดๆไม่ได้ และฝ่ายที่เห็นว่า การผ่อนชำระค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญาไทยสามารถผ่อนชำระได้

ฝ่ายที่เห็นว่าผ่อนชำระค่าปรับไม่ได้

มีความเห็นว่า^{1๑}

1. มาตรา 29 กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจ ในกรณีที่ปรากฏเหตุอันควร สงสัย ในระหว่างระยะเวลา 30 วัน ว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ใน ประการที่จะสั่งเรียกประกัน หรือสั่งให้กักขังจำเลยแทนค่าปรับไปพลางๆ ก่อน ก่อน ครบกำหนด 30 วัน แต่มิได้บัญญัติให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้มีการผ่อนชำระค่าปรับได้ อย่างในกฎหมายต่างประเทศบางประเทศ ซึ่งมีบทบัญญัติให้ศาลกำหนดระยะเวลา ผ่อนชำระค่าปรับไว้ ในคำพิพากษาที่กำหนดโทษปรับนั้นเองในกรณีที่เห็นว่า จำเลย ไม่มีเงินพอที่จะชำระค่าปรับ

2. เนื่องจากการปรับ เป็นโทษทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18(4) การบังคับจำเลย ให้ชำระค่าปรับ เป็นการบังคับคดีอาญา ซึ่ง จะต้องกำหนดโดยไม่ชักช้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 โอกาสที่จำเลยจะผ่อนชำระค่าปรับ จึงมีเพียงชั่วระยะเวลา 30 วัน ที่ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 กำหนดไว้เท่านั้น เมื่อพ้นจากระยะเวลานี้ ไปแล้ว จะต้องดำเนินการบังคับเอาค่าปรับ จากจำเลยโดยเร็ว กล่าวคือ ใน กรณีที่จำเลยเป็นนิติบุคคล ซึ่งจะใช้มาตรการกักขังแทนค่าปรับไม่ได้ ก็จะต้องใช้ วิธียึดทรัพย์สินเอาชำระค่าปรับ หรือถ้าจำเลยเป็นบุคคลธรรมดา ก็อาจจะเลือก ใช้วิธีการกักขังแทนค่าปรับ ในกรณีที่ยึดทรัพย์ไม่ได้ ข้อความในมาตรา 29 ที่ว่า "...จะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ..." เมื่ออ่านติดต่อกับข้อความในตอนต้นที่ว่า "ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษา..."

^{1๑} คัมภีร์ แก้วเจริญ, "โทษปรับผ่อนส่งได้หรือไม่", น. 64-66

แล้ว น่าจะแปลความได้ว่า เมื่อพ้นระยะเวลา 30 วันแล้ว จะต้องบังคับคดีเอา
ค่าปรับจากจำเลยทันที อีกประการหนึ่ง ในฐานะที่บ้านเราเป็นประเทศที่ใช้ระบบ
ประมวลกฎหมาย การจะผ่อนเวลาต่อไปอีก โดยไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนด
ไว้เช่นนี้ จึงน่าจะกระทำมิได้

3. ระยะเวลา 30 วัน ที่ผ่อนผันให้จำเลยนำเงินค่าปรับมาชำระตาม
มาตรา 29 เป็นระยะเวลาตามกฎหมายสำหรับบัญญัติ ไม่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความ
จึงนำ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ประกอบประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 มาใช้บังคับแก่กรณีนี้ เพื่อให้ศาลสั่งขยายระยะ
เวลาดังกล่าวออกไปอีกไม่ได้ ทั้งนี้เพราะอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มีโดยจำกัดเพียงในกรณีที่ จะสั่งขยาย หรือย่น
ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประการหนึ่ง
ระยะเวลาตามที่ศาลได้กำหนดไว้เอง ประการหนึ่ง และระยะเวลาเกี่ยวข้องกับวิธี
พิจารณาความแพ่ง อันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น อีกประการหนึ่งเท่านั้น

4. ในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สิน แต่ไม่ยอมชำระค่าปรับนั้นอ้างดเว้นไม่ยึด
ทรัพย์ และให้โอกาสจำเลยหาเงินมาชำระค่าปรับ น่าจะขัดกับเจตนารมณ์ของการ
กำหนดโทษปรับ และเป็นที่น่าอนว่าจำเลยทุกรายจะต้องขอผ่อนชำระค่าปรับ เพราะ
ในแง่ของการประกอบธุรกิจ ยิ่งชำระหนี้ช้าลงเท่าใดก็ยิ่งมีกำไรเพิ่มขึ้นเป็นเงาตาม
ตัว การได้รับโอกาสผ่อนส่งค่าปรับ (โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย หรือถ้าจะกำหนดให้
เสียดอกเบี้ยก็คงไม่เกินอัตราที่กฎหมายบัญญัติ) ช่อมสร้างความปลอดภัยแก่จำเลยเป็น
อย่างมาก เพราะอาจประหยัดเงินก้อนค่าปรับเป็นรายจ่ายด้านอื่นๆ ไม่ต้องไปกู้เงิน
จากธนาคาร หรือแหล่งเงินกู้อื่นใดโดยเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง และแล้วโทษปรับก็จะ
ถูกแปรสภาพจากโทษทางอาญากลายเป็นหนี้ทางแพ่ง ไปในที่สุด

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความเห็นอีกว่า¹⁷

ตามหลักเมื่อคดีอาญาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว การบังคับคดีโทษทั้ง 5 ชนิด ตามมาตรา 18 จะต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในภาค 6 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษา ตั้งแต่มาตรา 245 ถึงมาตรา 251 และ ในภาค 7 ว่าด้วยการอุทธรณ์โทษฯ ตั้งแต่มาตรา 259 ถึงมาตรา 276

มาตรา 245 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 246, 247 และ มาตรา 248 เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้า" แสดงว่า โทษจำคุกกับโทษประหารชีวิตเท่านั้น ที่จะทุเลาการลงโทษไว้ก่อนได้ ตามมาตรา 246, 247, 248 ส่วนโทษกักขัง โทษปรับ และโทษริบทรัพย์สิน ไม่มีบทใดให้ทุเลาการบังคับไว้ได้เลย ทั้งตามมาตรา 251 ซึ่งกล่าวถึงการยึดทรัพย์เพื่อใช้ค่าปรับ และค่าอื่นๆ ด้วยนั้น ก็แสดงว่า การบังคับค่าปรับเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วนั้น ไม่มีการทุเลาการบังคับได้ต่อไป จะต้องบังคับคดีไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28, 29, 30 แม้แต่การอุทธรณ์โทษอย่างใดๆ ตามมาตรา 259 ก็ไม่เป็นเหตุทุเลาการลงโทษ นอกจากโทษประหารชีวิตเท่านั้น ตามมาตรา 246 แสดงว่าโทษจำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน จะมีการทุเลาการลงโทษในระหว่างรอการอุทธรณ์โทษไม่ได้ เว้นแต่ โทษจำคุกที่อาจทุเลาการบังคับได้ชั่วคราว ตามมาตรา 246 ไม่ว่าจะมีการอุทธรณ์โทษ หรือไม่

เหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 ไม่อนุญาตให้ทุเลาการบังคับโทษกักขัง โทษปรับ และโทษริบทรัพย์สินเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วได้ ก็เพราะตามมาตรา 182 คำพิพากษาที่ได้อ่านในศาลโดยเปิดเผยแล้ว ย่อมมีผลทันทีในวันอ่านเป็นต้นไป และสำหรับโทษปรับ ได้มีการบังคับค่าปรับนั้นอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28, 29, 30 นั้นเอง กล่าวคือ

¹⁷ วินัย ทองลงยา, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2521), น.63-65

ผู้ต้องโทษปรับจะต้องชำระค่าปรับให้ครบตามคำพิพากษา ตามมาตรา 28 ถ้าชำระไม่ครบ หรือไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันพิพากษา (ถึงที่สุดหรือไม่ก็ดี) จะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้น จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ตามมาตรา 29 ซึ่งบัญญัติชัดเจนในลักษณะบังคับเด็ดขาดว่า "ผู้ต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้น จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ฯลฯ" โดยผู้นั้นจะขอประกันการชำระค่าปรับต่อไปเกินกว่า 30 วันเมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้วไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 ที่ต้องบังคับคดีโดยไม่ชักช้า และผู้ต้องโทษปรับจะขอทุเลาการบังคับคดีก็ไม่ได้ เพราะกฎหมายไม่อนุญาตให้ทุเลาการบังคับค่าปรับ ดังกล่าวมาแล้ว

ฉะนั้น เมื่อคดีถึงที่สุด ให้ลงโทษปรับแล้ว ศาลจะอนุญาตให้จำเลยผิดผ่อนการชำระค่าปรับเกินกว่า 30 วัน นับแต่วันพิพากษา ตามมาตรา 29 ไม่ได้ เพราะมีผลเป็นการให้ทุเลาการบังคับค่าปรับซึ่งต้องห้าม ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 ที่จะต้องบังคับคดีโดยไม่ชักช้า

อาจมีปัญหาว่า กำหนดเวลา 30 วันที่ให้โอกาสผู้ต้องโทษปรับชำระค่าปรับต่อศาลได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 นั้น ผู้นั้นจะขอขยายระยะเวลา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ได้หรือไม่

เห็นว่าการขยาย หรือยื่นระยะเวลาตามมาตรา 23 นั้น จะต้องเป็นระยะเวลา ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือตามที่ศาลได้กำหนดไว้ หรือระยะเวลาที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง อันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่นเท่านั้น แต่ระยะเวลา 30 วันในการชำระค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 เป็นระยะเวลาที่ประมวลกฎหมายอาญากำหนดไว้ ไม่ใช่ระยะเวลาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือเกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความแพ่ง และไม่ใช้ระยะเวลาที่ศาลกำหนดด้วย ทั้งค่าปรับนั้น เป็นผลของโทษปรับที่ศาลลงแก่ผู้กระทำความผิด ค่าปรับที่ผู้ต้องโทษปรับจะต้องชำระต่อศาล จึงมิใช่หนี้ทางแพ่งที่ลูกหนี้ จะต้องชำระแก่เจ้าหนี้ ผู้ต้องโทษปรับจึงจะขอขยายระยะเวลาชำระค่าปรับ หรือขอผิดชำระค่าปรับเป็นงวดๆ อย่างหนี้ทางแพ่งไม่ได้ และศาลก็ไม่มี

อำนาจตามกฎหมายใด ที่จะขยายเวลาการบังคับค่าปรับ นอกเหนือไปจาก ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 ได้

จะเห็นได้ว่า ตามความเห็นของฝ่ายแรกนี้ เห็นว่า การบังคับโทษปรับต้องกระทำโดยพลัน หลังจากมีคำพิพากษา เมื่อจำเลยไม่มีทรัพย์สินพอที่จะนำมาชำระค่าปรับ ก็ต้องดำเนินการกักขังจำเลยไว้แทนค่าปรับ เนื่องจากเห็นว่าการกักขังเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษทางอาญา เหมือนกับการได้ลงโทษให้ชำระค่าปรับ การกักขังในแต่ละวัน จึงอาจคำนวณเป็นตัวเงินออกมา แล้วนำไปหักออกจากจำนวนเงินค่าปรับ เช่นเดียวกับการหักจำนวนวันที่จำเลยต้องขังระหว่างพิจารณาออกจากค่าปรับ หรือออกจากโทษจำคุก นอกจากนั้นแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โทษปรับไม่อาจจะขอลงเวลาการบังคับได้

ดังนั้น การผ่อนชำระค่าปรับ เพื่อให้โอกาสจำเลยหาเงินมาชำระค่าปรับตามความเห็นของฝ่ายแรกนี้ เห็นว่าไม่อาจที่จะกระทำได้ ต้องใช้มาตรการกักขังแทนค่าปรับในทันทีที่ระยะเวลาการกักขังมักจะกำหนดไว้ตามความเหมาะสมแก่ความผิด แต่ต้องไม่นานเกินไป ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30 กำหนดไว้ว่า ห้ามกักขังเกิน 1 ปี เว้นแต่ คดีที่จำเลยต้องโทษปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทขึ้นไป อาจกักขังเกิน 1 ปีแต่ไม่เกิน 2 ปีก็ได้ ในระหว่างต้องขัง ถ้าจำเลยสามารถนำเงินมาชำระค่าปรับ ส่วนที่ค้างอยู่ ก็จะได้รับ การปล่อยตัวทันที¹⁸

ปัญหาที่น่าพิจารณามีว่า การไม่เปิดโอกาสให้จำเลยได้ผ่อนชำระค่าปรับ ทั้งที่จำเลยอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถจะชำระค่าปรับได้ในทันที จะเป็นการสอดคล้องกับแนวความคิด หรือปรัชญาในการลงโทษปรับหรือไม่ และในกรณีที่จำเลยเป็นนิติบุคคล การกักขังแทนค่าปรับย่อมทำไม่ได้ เพราะนิติบุคคลไม่มีตัวตนแห่งเสรีภาพ ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่ว่าโทษปรับผ่อนชำระไม่ได้นั้น จึงน่ามีข้อยกเว้นอยู่บ้างซึ่งจะได้พิจารณา ต่อไป

¹⁸ คัมภีร์ แก้วเจริญ, "โทษปรับผ่อนส่งได้หรือไม่", วารสารอัยการ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 14, กุมภาพันธ์ 2522, น. 61

ฝ่ายที่เห็นว่าผ่อนชำระได้

ฝ่ายนี้เห็นว่า¹⁰ การบังคับคดีให้เสร็จเด็ดขาดไปเลยนั้น มาตรา 245 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้กระทำโดยไม่ชักช้า ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วเท่านั้น การจำคุก หรือการกักขังระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุด เป็นการที่ศาลกระทำไปตามที่กฎหมายอนุญาตไว้ในระหว่างนั้นเท่านั้น แม้จะครบกำหนด 30 วันหรือคดีถึงที่สุดแล้ว ถ้าศาลยังเห็นมีเหตุสมควร จะให้ผู้ต้องโทษขอผิดเวลาชำระค่าปรับออกไป ศาลก็มีอำนาจอนุญาตได้ โดยยังไม่ทำการยึดทรัพย์ หรือกักขังในทันทีที่ครบกำหนด 30 วัน การชยาย หรือยื่นระยะเวลาก็กฎหมายกำหนดไว้ในการบังคับคดีซึ่งเป็นลักษณะวิธีพิจารณา ศาลอาจทำได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 แต่ต้องระวังว่าจะเกินกำหนดล่วงเลยการลงโทษ ตามมาตรา 99 เพราะไม่มีเหตุอันจะทำให้กำหนดเวลาล่วงเลยการลงโทษสะดุดหยุดลง และจะชยายระยะเวลานี้ก็ไม่ได้

นอกจากนั้น²⁰ จำเลยผู้ถูกปรับ จะต้องนำเงินค่าปรับตามจำนวนในคำพิพากษามาชำระภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันศาลพิพากษา คือ วันที่ศาลอ่านคำพิพากษาให้จำเลยฟังในศาลนั้น ไม่ว่าจะคดีนั้นจะมีการอุทธรณ์ หรือฎีกาหรือไม่ เมื่อครบ 30 วัน จำเลยจะต้องนำเงินค่าปรับมาชำระต่อศาล เว้นแต่ จะขอประกันตัวไปและศาลสั่งอนุญาตให้นำเงินค่าปรับมาชำระนานกว่า 30 วัน ก็เป็นไปตามนั้น ซึ่งเป็นการชยายเวลาให้ได้ตามวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 และวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ถ้าจำเลยไม่นำเงินค่าปรับมาชำระตามกำหนด 30 วัน โดยศาลไม่ได้ชยายระยะเวลาให้ยาวกว่านั้น ตามที่กล่าวมาแล้ว ศาลมี

¹⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 1, น. 931

²⁰ ปัน พูนพัฒน์, คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายอาญาภาค 1, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2513), น. 134

อำนาจจะสั่งยึดทรัพย์สินของจำเลยมาขายทอดตลาด นำเงินมาชำระค่าปรับได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245

จะเห็นได้ว่า ตามแนวความเห็นของฝ่ายหลังนี้ เห็นว่า กฎหมายเปิดช่องให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด ในการบังคับโทษปรับของต่างประเทศ ความเห็นของฝ่ายนี้ อาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 อันเป็นการขยายระยะเวลาในการชำระค่าปรับออกไป ซึ่งในส่วนนี้ ผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าจะทำได้ ทั้งนี้เพราะ การนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้ โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 นั้น จะต้องเป็นการนำมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้เท่านั้น แต่ในกรณีนี้ เป็นการบังคับโทษปรับในทางอาญา ซึ่งจะต้องบังคับคดีโดยไม่ชักช้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 และเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246, 247, 248 ประกอบด้วยแล้ว จะเห็นได้ว่า โทษจำคุกกับโทษประหารชีวิตเท่านั้น ที่กฎหมายยอมให้ทุเลาการลงโทษไว้ก่อนได้ ส่วนโทษปรับไม่มีบทกฎหมายใดให้ทุเลาการบังคับได้เลย ซึ่งหากนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้ขยายระยะเวลาแล้ว ย่อมมีผลเป็นการทุเลาการบังคับ ดังนั้น จึงไม่อาจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้บังคับแก่กรณีนี้ได้

นอกจากความเห็นดังกล่าวมาแล้ว ยังมีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า²¹ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 กำหนดว่า "ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระ

²¹ ชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3015/2531, คำพิพากษาศาลฎีกา สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, พ.ศ. 2531, เล่มที่ 9, น. 199

ค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ..." กำหนดระยะเวลา 30 วันมิใช่บท บังคับเด็ดขาดว่าต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับทันที เพราะถ้อยคำ ใช้คำว่า "จะต้อง ถูก..." ซึ่งมีความหมายว่า อาจจะไม่ต้องถูกยึดทรัพย์สินก็ได้ เป็นดุลพินิจของศาล และก็มีได้หมายความว่า กฎหมายกำหนดให้ผ่อนชำระค่าปรับไป 30 วัน แต่ใน ทางปฏิบัติศาลชั้นต้นยอมใช้ดุลพินิจ ยอมให้ผ่อนการชำระค่าปรับอยู่เนืองๆ บางศาล ก็ยอมให้จำเลยประกันตัวไปหาเงินมาชำระค่าปรับ

ผู้เขียนเห็นว่า การแปลความเช่นนี้ เป็นการแปลความโดยอาศัย ช่องโหว่ของตัวอักษรเพียงเล็กน้อย ในการพยายามที่จะปรับตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ให้ ใช้ได้กับแนวความคิดในการผ่อนชำระค่าปรับเท่านั้น ซึ่งได้กล่าวมาในเบื้องต้น แล้วว่า แนวความคิดในการผ่อนชำระค่าปรับนี้ แม้ในชั้นร่างกฎหมายก็ได้มีการ กล่าวถึง คงมีการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ และการกักขังแทนค่าปรับเท่านั้น ดังนั้น เมื่อตีความประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 แล้วไม่ว่าจะตีความตามเจตนารมณ์ ของผู้บัญญัติกฎหมาย หรือตีความตามเจตนารมณ์ของตัวบทกฎหมายเองแล้ว ผู้เขียน เห็นว่า มาตรา 29 นี้ กำหนดระยะเวลาไว้ชัดเจนแน่นอนแล้วว่า ผู้ต้องโทษปรับ จะต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วัน หากไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วันก็จะต้องถูก ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือกักขังแทนค่าปรับอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด ไว้เท่านั้น และคำว่า "ไม่ชำระค่าปรับ" ตามมาตรา 29 นี้ หมายถึง^{๕๕} การชำระไม่ครบจำนวนค่าปรับตามมาตรา 28 ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า กฎหมายมิได้ ให้อำนาจศาลในการอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ เหมือนเช่น กฎหมายของต่างประเทศ แต่อย่างใด

^{๕๕}วินัย ทองลงยา, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและ วิธีการเพื่อความปลอดภัย, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2521), น. 59

4.4.2 แนววินิจฉัยของศาลฎีกา

ศาลฎีกาเห็นว่า การผ่อนผันให้จำเลยชำระค่าปรับช้าเร็วเพียงใด แล้วแต่ดุลพินิจตามความยุติธรรมและเหมาะสม โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1579/2521 ดังนี้

"... ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้วเห็นว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องโทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้น จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัย ว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกัน หรือจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้" คดีนี้ จำเลยเป็นนิติบุคคล จะกักขังจำเลยแทนค่าปรับไม่ได้ ศาลได้แต่ยึดทรัพย์สินของจำเลยใช้ค่าปรับแต่ประการเดียว การที่จำเลยขอผ่อนชำระค่าปรับ จะถือว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับนั้นไม่ได้ เพราะในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สินถ้าให้โอกาสจำเลยมีเวลาหาเงินมาชำระค่าปรับได้ ก็ไม่จำเป็นต้องทำการยึดทรัพย์สินของจำเลย การที่ศาลจะผ่อนให้จำเลยชำระค่าปรับช้าเร็วเพียงใดเป็นการใช้ดุลพินิจให้ตามความยุติธรรมและเหมาะสมในการให้รอการบังคับไว้ยังไม่ทำการยึดทรัพย์สินจำเลย เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ใช้คำว่า "ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ" มิได้ใช้คำว่า "ให้ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ" ซึ่งศาลอาจดำเนินการยึดทรัพย์สินได้ภายในกำหนด 5 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 ตามพฤติการณ์คดี ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการขยายระยะเวลาในการบังคับคดี จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้เฉพาะในกฎหมายวิธีสบัญญัติมาใช้ในประมวลกฎหมายอาญา อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้ คดีนี้เห็นได้ว่า ถ้าบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยมาขายทอดตลาด เอาเงินมาชำระค่าปรับทันที มีแต่จะเกิดความเสียหาย เพราะค่าปรับมีจำนวนถึง 65,744,852 บาท 25 สตางค์ โดยจำนวนภาษีอันแท้จริงที่จำเลยจะต้องเสียหากไม่ถูกปรับมีเพียง 3,892,972 บาท 25 สตางค์ และจำเลยมีทรัพย์สินประมาณ 584 ล้านบาท แต่ในวันที่ 31 ธันวาคม 2519 บริษัทจำเลยมีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ถึง 1,206.5 ล้านบาท ทรัพย์สินของจำเลยก็ติดสัญญาจำนอง บริษัทจำเลยจะตกอยู่ในฐานะล้มละลาย ต้องล้มเลิกกิจการ ซึ่งจะ

ทำความเสียหายเป็นอย่างมาก ต่อผู้ถือหุ้นซึ่งมีจำนวน 3,557 ราย ระบบการเงินภายในประเทศจะสะเทือน เนื่องจากความเสียหายจะตามถึงเจ้าหนี้ต่างๆ การประกอบกิจการอุตสาหกรรมของบริษัทจำเลย ที่จะช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศจะหมดไป และจะกระทบกระเทือนถึงระบบเศรษฐกิจทั่วไป ตลอดจนบรรยากาศในการลงทุน พนักงานบริษัทจำเลยและครอบครัวประมาณ 3,000 คนจะว่างงาน ดังนั้นที่ศาลอุทธรณ์ขยายเวลาผ่อนชำระค่าปรับให้จำเลยออกไปนั้น จึงเป็นการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมกับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว ศาลฎีกาจึงเห็นพ้องด้วยในผลแห่งคำวินิจฉัย แต่เงื่อนไขที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยทำทัณฑ์บนไว้ นั้น ยังไม่เป็นหลักประกันอันมั่นคงในการที่จำเลยจะชำระค่าปรับต่อศาล ปรากฏว่าที่ศาลอุทธรณ์ให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับงวดแรก โดยให้นำเงินจำนวน 10,000,000 บาท มาชำระก่อนภายในวันที่ 30 เมษายน 2521 นั้น จำเลยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์แล้ว คงเหลือเงินค่าปรับที่จำเลยจะต้องชำระอีก 55,744,852 บาท 24 สตางค์ จึงเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขกำหนดให้จำเลยชำระค่าปรับที่เหลือเสียใหม่

พิพากษาแก่เป็นว่าให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับที่เหลือ 55,744,852 บาท 24 สตางค์ ได้ โดยให้จำเลยผ่อนชำระงวดละไม่ต่ำกว่า 6,000,000 บาท โดยให้ชำระงวดแรกภายในวันที่ 10 มกราคม 2522 และงวดต่อไปภายในวันที่ 10 มกราคม ของทุกปีถัดไปจนถึงเมื่อคำพิพากษาในคดีก่อนถึงที่สุด (วันที่ 11 กรกฎาคม 2520) ได้ครบสี่ปีหกเดือนแล้ว นับแต่นั้นภายในกำหนด 1 เดือน จำเลยจะต้องนำธนาคารมาเป็นผู้ค้ำประกันการชำระค่าปรับที่ค้างชำระ โดยมีเงื่อนไขว่าถ้าบริษัทจำเลยไม่ชำระ หรือบริษัทจำเลยต้องเลิกกิจการไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ธนาคารผู้ค้ำประกันจะต้องชำระค่าปรับทั้งหมดที่ค้างชำระแทนจำเลยทันที โดยจะปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ทั้งสิ้น และสลະสิทธิไม่ยกข้อต่อสู้ใดๆ ของจำเลยมาอ้างเพื่อให้พ้นความรับผิดชอบจากการที่จะต้องถูกบังคับคดี หากจำเลยผิดนัดงวดใด งวดหนึ่ง หรือไม่นำธนาคารมาค้ำประกันการชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้น ก็ให้บังคับคดีทันที นอกจากนี้ก็ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ โดยให้จำเลยทำทัณฑ์บนต่อศาลชั้นต้นเสียใหม่ เป็นไปตามเงื่อนไขที่ศาลฎีกาได้แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันอ่านคำพิพากษานี้ ถ้าจำเลยไม่ปฏิบัติตามก็ให้บังคับคดีได้ทันทีเช่นกัน ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป ..."

วิเคราะห์แนววินิจฉัยของศาลฎีกา

จากคำพิพากษานี้ อาจกล่าวได้ว่า ศาลพยายามวางหลักว่าโทษปรับผ่อนชำระเป็นงวดๆ ได้ อย่างไรก็ดี เมื่อวิเคราะห์จากคำพิพากษาที่ว่า "คดีนี้จำเลยเป็นนิติบุคคล จะกักขังแทนค่าปรับไม่ได้" แล้ว ก็อาจทำให้คิดไปได้ว่าหากจำเลยมิใช่นิติบุคคล ศาลก็คงจะใช้วิธีการกักขังแทนค่าปรับอยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อศาลได้วางหลักไว้ว่าโทษปรับผ่อนชำระเป็นงวดๆ ได้ ดังนั้น ปัญหาที่น่าพิจารณาก็คือว่า ศาลอาศัยหลักกฎหมายใด ในการวินิจฉัยวางหลักเกณฑ์ดังกล่าว

จากคำพิพากษานี้ ที่ศาลกล่าวว่า จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้เฉพาะในกฎหมายวิธีสบัญญัติมาใช้ ในประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้นั้น ผู้เขียนเห็นว่า น่าจะเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอยู่ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายอาญาทั้งเล่มมิใช่จะเป็นกฎหมายสารบัญญัติทั้งหมด บทมาตราใดเป็นสารบัญญัติ หรือวิธีสบัญญัติ ย่อมแล้วแต่เนื้อหาของแต่ละบทไป²³

ดังนั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 แล้ว จะเห็นได้ว่า เป็นวิธีสบัญญัติ มิใช่สารบัญญัติ แต่ที่อาจกล่าวได้ต่อไป ก็คือว่า การจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้ โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 นั้น จะต้องเป็นการนำมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้เท่านั้น แต่ในกรณีนี้ เป็นการบังคับโทษปรับในทางอาญา ซึ่งจะต้องบังคับคดีโดยไม่ชักช้า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

²³ จิตติ ดิงศภัทย์, หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1579/2521,

อาญา มาตรา 245 และเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246, 247 และมาตรา 248 ประกอบแล้ว จะเห็นได้ว่าโทษปรับไม่มีบทกฎหมายใดให้ทุเลาการบังคับได้ ซึ่งหากจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้ขยายระยะเวลาแล้ว ย่อมมีผลเป็นการทุเลาการบังคับ ดังนั้น จึงไม่อาจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้บังคับในกรณีนี้ได้

อนึ่ง การที่จำเลยไม่ชำระค่าปรับ แม้จะขอผ่อนผันการชำระ ถ้าไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน ก็คงหลีกเลี่ยงไม่เป็นการ "ไม่ชำระค่าปรับ" ตามมาตรา 29 ไม่ได้ มิใช่ว่า ถ้าจำเลยได้ขอผ่อนผัน ถึงจะไม่ชำระก็ไม่ถือว่าเป็นการไม่ชำระค่าปรับ ซึ่งไม่มีทางจะเป็นไปได้²⁴

ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์แนวคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าศาลเพียงแต่อาศัยดุลพินิจตามความยุติธรรมและเหมาะสม ในการวางหลักเกณฑ์ว่าโทษปรับผ่อนชำระเป็นงวดๆ ได้เท่านั้น โดยศาลมิได้อาศัยกฎหมายใดเลย ในการวางหลักเกณฑ์ดังกล่าว แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า การที่ศาลวางหลักเกณฑ์ไว้เช่นนั้น เป็นการสร้างแนวคิดขึ้นมาใหม่ว่า ควรให้มีการผ่อนชำระค่าปรับได้บางกรณี ตามความยุติธรรมและเหมาะสม ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับแนวความคิดนี้

อย่างไรก็ดี โดยที่ประเทศไทย เป็นประเทศในระบบซีวิลลอว์ ดังนั้น การปรับใช้กฎหมายจึงต้องเป็นไปตามที่บัญญัติไว้เท่านั้น และแม้กฎหมายจะเปิดช่องให้สามารถตีความการใช้กฎหมายได้ แต่การใช้กฎหมายอาญาจะต้องหลีกเลี่ยงการตีความให้มากที่สุด ทั้งจะต้องตีความโดยเคร่งครัดด้วย แม้ว่าตามคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวข้างต้น จะมีใช้เป็นการตีความในฐานะความผิดตามกฎหมายอาญา ทั้งยังเป็น การตีความให้เป็นคนแก่จำเลยและเป็นการตีความในวิธีการบังคับคดีอันเป็นการบังคับโทษปรับก็ตาม แต่ก็เห็นว่ากฎหมายได้บัญญัติไว้ชัดเจนแล้วตามมาตรา 29 จึงควร

²⁴ เรื่องเดียวกัน

บังคับการให้เป็นไปตามนั้น เพื่อบรรเทาปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องนี้ต่อไปในภายหน้า ทั้งนี้เพราะว่าคำพิพากษาของศาลถือเป็นเพียงคำอธิบายในการใช้ตัวบทกฎหมายปรับแก้คดี โดยหลักการแล้วจึงถือว่าคำพิพากษาของศาล ไม่ใช่ที่มาหรือบ่อเกิดของกฎหมาย และไม่ใช้ตัวบทกฎหมายตามระบบชีวิลลอว์ นักกฎหมายอาจชี้ว่าคำพิพากษานั้นๆ คลาดเคลื่อนไม่สอดคล้องกับหลักหรือตัวบทกฎหมาย โดยอาศัยอำนาจเหตุผลซึ่งอยู่เหนือกว่าสิ่งใด ดังนั้น คำพิพากษาใหม่อาจจะตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแนวคำพิพากษาเดิม โดยวางหลักเกณฑ์ หรือให้เหตุผลเสียใหม่ก็ย่อมเป็นไปได้²⁵

ด้วยเหตุผลทั้งหลาย ดังกล่าวมานี้ ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับผลของคำพิพากษาดังกล่าว แต่ก็เห็นว่า คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวนี้ยังขัดกับหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 อยู่

การบังคับโทษปรับ โดยวิธีผ่อนชำระค่าปรับ จะทำได้หรือไม่เพียงใดนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ความเห็นของนักกฎหมาย และแนววินิจฉัยของศาลฎีกาแล้ว จะเห็นได้ว่า นักกฎหมายมีความเห็นแตกต่างกันออกเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าโทษปรับตามกฎหมายไทยนั้น ไม่อาจผ่อนชำระได้ กับอีกฝ่ายหนึ่ง เห็นว่ากฎหมายไทยเปิดช่องให้มีการผ่อนชำระค่าปรับได้ ซึ่งผลของความเห็นของฝ่ายหลังนี้ เป็นการอ้างหลักเกณฑ์การชดเชยระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งตรงกันข้ามกับความเห็นของศาลฎีกาที่ว่า ไม่อาจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้ในกรณีนี้ได้ โดยศาลฎีกา เพียงแต่อาศัยดุลพินิจตามความยุติธรรม และเหมาะสมเท่านั้น มิได้อาศัยหลักกฎหมายที่ชัดเจนนัก

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ความเห็นของฝ่ายแรกที่ว่า กฎหมายไทยไม่เปิดช่องให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ น่าจะถูกต้องกว่าโดยอาศัยเหตุผลดังต่อไปนี้

²⁵ ปรัด เกษมทรัพย์, กฎหมายแพ่งะหลักทั่วไป, น. 121

1. ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 กำหนดระยะเวลาไว้ ให้ผู้กระทำความผิดต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วัน มิได้บัญญัติให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ และไม่มีกฎหมายอื่นใดให้อำนาจไว้เลย ซึ่งหากจะถือว่าโทษปรับผ่อนชำระได้แล้ว กฎหมายน่าจะบัญญัติไว้อย่างชัดเจน

2. จะอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ในการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้บังคับ เพื่อให้ศาลสั่งชดเชยระยะเวลาในกรณีนี้ไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะการจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้ โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 นั้น จะต้องเป็นการนำมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ เท่านั้นรวมทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ก็กำหนดให้เฉพาะคู่ความเท่านั้นเป็นผู้ยื่นคำร้องขอชดเชยระยะเวลา แต่ในกรณีนี้ เป็นการบังคับโทษปรับในทางอาญา ซึ่งจะต้องบังคับคดีโดยไม่ชักช้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 และเมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 246, 247, 248 ประกอบแล้ว จะเห็นได้ว่าโทษจำคุกกับโทษประหารชีวิตเท่านั้นที่กฎหมายยอมให้ทุเลาการลงโทษไว้ก่อนได้ ส่วนโทษปรับไม่มีบทกฎหมายใดให้ทุเลาการบังคับได้เลยซึ่งหากนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้ในการชดเชยระยะเวลาแล้วย่อมจะมีผลเป็นการทุเลาการบังคับ ด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้บังคับในกรณีนี้ได้

อย่างไรก็ดี หลักเกณฑ์ตามกฎหมายไทย ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้นี้ เห็นว่า ควรจะมีข้อยกเว้นอยู่บ้าง ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

4.5 หลักเกณฑ์และวิธีการการผ่อนชำระค่าปรับ

เนื่องจาก การผ่อนชำระค่าปรับ เป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากการบังคับโทษปรับ กล่าวคือ เมื่อจำเลยกระทำความผิดและศาลพิพากษาลงโทษปรับ จำเลยก็ต้องนำค่าปรับมาชำระต่อศาลภายในกำหนดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 คือ ต้องทำการชำระเสียภายใน 30 วัน หากว่าไม่ชำระหรือชำระไม่ครบในกำหนดดังกล่าว ก็ต้องถูกยึดทรัพย์สินหรือกักขังแทนค่าปรับ

จากการที่ได้ศึกษา ถึงการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะเห็นได้ว่า ในกฎหมายของต่างประเทศได้มีการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ก็ต่อเมื่อศาลได้ลงโทษปรับจำเลยซึ่งหลักเกณฑ์ในการผ่อนชำระค่าปรับนั้นอาจจะแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกเป็นการที่จำเลยผู้ต้องโทษปรับยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผ่อนชำระค่าปรับ และกรณีหลัง เป็นกรณีที่ ศาลเห็นเองว่าจำเลยควรที่จะได้รับการผ่อนชำระค่าปรับหรือไม่ โดยจะแยกพิจารณา ดังนี้

ประการแรก กรณีจำเลยผู้ต้องโทษปรับขอผ่อนชำระค่าปรับ ในกรณีนี้เป็นกรณีที่จำเลยเห็นว่าตนเองไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับจำนวนดังกล่าวที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาได้ทันในกำหนดนั้น จำเลยก็ต้องยื่นคำร้องขอผ่อนชำระค่าปรับต่อศาลก่อนครบระยะเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งกรณีนี้เป็นการที่จำเลยยื่นคำร้องเข้ามาภายหลังที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว เพื่อให้ศาลได้ทำการไต่สวนความความจริงว่าจำเลยไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับได้ทันในกำหนด ในการไต่สวนศาลอาจจะหาความจริงโดยการกำหนดให้จำเลยแสดงพยานหลักฐานประกอบ เช่นหลักฐานการเสียภาษี หรือหลักฐานอื่นใดที่เห็นว่าจำเป็น หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยไม่ควรที่จะได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ ศาลก็จะยกคำร้องและสั่งให้จำเลยนำค่าปรับมาชำระต่อศาลในเวลาที่กำหนดและหากจำเลยผิดนัดชำระค่าปรับ ก็จะดำเนินการตามกฎหมายต่อไป แต่ถ้าหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยควรที่จะได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ ศาลก็จะสั่งให้จำเลยนำค่าปรับมาชำระต่อศาล โดยกำหนดเป็นงวด ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งศาลอาจจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดๆ ประกอบการอนุญาตในการอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ ศาลสามารถนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้ควบคู่กับการอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ นอกจากนั้น

เมื่อศาลอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับแล้วในกฎหมายของมลรัฐเมสซาชูเซตส์ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ว่าหากได้ความว่าผู้ต้องโทษปรับยากไร้ในเวลาต่อมา ศาลอาจยกเลิกค่าปรับงวดต่อไปที่เหลือได้ หรือถ้าค่าปรับเหลือน้อยกว่า 10 เหรียญ ศาลก็อาจจะยกเลิกค่าปรับส่วนที่เหลือได้เช่นกัน ดังนั้น การยื่นขอผ่อนชำระค่าปรับจะมีได้เฉพาะในชั้นศาลเท่านั้น ส่วนในชั้นเจ้าพนักงานแม้ว่ากฎหมายจะได้ให้อำนาจในการสั่งปรับผู้กระทำความผิดได้ในความผิดบางประเภทก็ตาม ผู้ถูกปรับจะขอผ่อนชำระค่าปรับในชั้นนี้ไม่ได้ เพราะการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ก็ต่อเมื่อการปรับนั้นเป็นผลจากคำพิพากษาของศาลเท่านั้นไม่ได้นำมาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานด้วยอย่างใด

ประการที่สอง กรณีที่ศาลเป็นผู้เห็นเหตุอันควรให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับนั้นเอง ในกรณีนี้ศาลซึ่งเป็นผู้พิจารณาคดีอาจจะเห็นว่าจำเลยเป็นคนยากจนหรือฐานะทางการเงินไม่ดีโดยอาจจะเห็นได้จากการสืบพยานหลักฐานต่างๆของพนักงานอัยการหรือศาลอาจจะสอบถามจากจำเลยเอง ในระหว่างพิจารณาคดีก่อนทำคำพิพากษา ในกรณีที่พยานหลักฐานดังกล่าวได้มาจากพนักงานอัยการ จำเลยอาจจะคัดค้านว่ารายได้ที่แท้จริงของจำเลยเป็นอย่างไร หากศาลเห็นว่าจำเลยควรที่จะได้รับโทษปรับสำหรับความผิดที่กระทำ และเห็นว่าจำเลยควรได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ เมื่อศาลพิพากษาลงโทษปรับจำเลย ก็จะกล่าวไว้ในคำพิพากษานั้นเองว่าให้จำเลยนำค่าปรับมาชำระต่อศาลเป็นงวดๆ งวดละเท่าไร ภายในเวลาที่กำหนด หากจำเลยฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยไม่มีเหตุอันควร ศาลก็จะบังคับค่าปรับเอากับจำเลยทันที โดยถือว่ากำหนดเวลาให้ผ่อนชำระค่าปรับที่เหลืออยู่สิ้นสุดลงไป ในกฎหมายของบางประเทศ เช่นประเทศตุรกีก็ได้กำหนดว่ากรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งได้ชำระค่าปรับไปแล้วจำนวนหนึ่งในสามภายในกำหนดหนึ่งเดือน จำนวนค่าปรับส่วนที่เหลือจะได้รับอนุญาตให้นำมาผ่อนชำระภายในองเดือน แต่ถ้าหากว่าจำเลยไม่นำค่าปรับมาชำระในเวลาที่กำหนดศาลก็จะไม่อนุญาตให้ผ่อนชำระอีกต่อไป และบังคับค่าปรับทันที

ในด้านของศาลนั้น การจะพิจารณาคดีอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้หรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล โดยพิจารณาถึงสภาพความผิดที่จำเลยกระทำว่าร้ายแรงเพียงใด สถานะทางเศรษฐกิจของจำเลย รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ประกอบการพิจารณา เพื่อให้การบังคับโทษปรับโดยวิธีการผ่อนชำระค่าปรับได้นำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมกับจำเลยอย่างแท้จริง

4.6 ปัญหาของการบังคับโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อผู้กระทำความผิดถูกลงโทษปรับ แต่ไม่นำค่าปรับ ไปชำระต่อศาล หรือ ชำระค่าปรับไม่ครบ กฎหมายก็ได้กำหนดโทษอื่นมาเสริม หรือแทน เรียกว่า Substitute Punishment

ประการแรก คือ การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้ต้องโทษ ซึ่งตามกฎหมายไทยได้กำหนดว่า ถ้าผู้ต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน ก็ต้องถูกยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับ แต่การยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับก็ไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิ เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 251 ได้กำหนดว่า ถ้าต้องยึดทรัพย์สินคราวเดียวกัน สำหรับใช้ค่าธรรมเนียมศาล ค่าปรับ ค่าใช้ทรัพย์สิน หรือ ค่าทดแทน แต่ทรัพย์สินของจำเลยไม่พอใช้ครบทุกอย่าง การยึดทรัพย์ ให้ใช้เป็นค่าธรรมเนียมราคาทรัพย์สิน หรือค่าทดแทนก่อน แล้วจึงจะนำมาชำระค่าปรับได้ ส่วนวิธีการยึดทรัพย์ ก็เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแห่งในภาคบังคับคดี และการยึดทรัพย์นั้นจะกระทำก่อนครบกำหนด 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษาไม่ได้ต่างกับการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งถ้ามีเหตุสมควรศาลอาจจะกักขังจำเลยก่อนครบกำหนด 30 วันได้

ปัญหาของการยึดทรัพย์แทนค่าปรับ ก็คือ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ไม่ได้ก่อให้เกิดบุริมสิทธิในการที่จะได้รับชำระค่าปรับก่อนหน้าอย่างอื่นแต่อย่างใดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งการยึดทรัพย์แทนค่าปรับนั้น การยึดทรัพย์ก็ต้องทำตามขั้นตอน และวิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งก็เป็นวิธีการที่ย่งยากพอสมควร การยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับในทางปฏิบัติจึงมีการใช้น้อย เนื่องจากมีความยุ่งยาก และไม่สะดวกเหมือนกับการกักขังแทนค่าปรับซึ่งเป็นวิธีที่ง่าย สะดวก และรวดเร็วกว่า

นอกจากนั้น ในกรณีผู้ต้องโทษปรับเป็นนิติบุคคล เมื่อนิติบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาให้รับโทษปรับ หากว่านิติบุคคลนั้นไม่ชำระค่าปรับ ตามจำนวนที่กำหนดในคำพิพากษาภายในเวลาที่กำหนด กฎหมายก็เปิดช่องให้ศาลต้องบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของนิติบุคคลนั้น กรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดอาญาโทษที่จะลงแก่นิติบุคคลตามที่กฎหมายเปิดช่องให้ลงโทษได้ก็มีเพียงการลงโทษปรับ และการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับเท่านั้น ไม่สามารถให้การกักขังแทนค่าปรับได้ ทั้งนี้เพราะเห็นว่านิติบุคคลไม่มีตัวตน

แห่งเสรีภาพในร่างกายอย่างบุคคลธรรมดา ดังนั้น เมื่อนิติบุคคลไม่ชำระค่าปรับตามจำนวนและเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา ศาลก็ต้องทำการยึดทรัพย์สินของนิติบุคคลนั้นเท่านั้น ซึ่งการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดอาญานั้น ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อหลายฝ่ายด้วยกัน ทั้งนี้เพราะนิติบุคคลต่างกับบุคคลธรรมดา เพราะบุคคลธรรมดาเมื่อกระทำความผิดอาญา และถูกลงโทษ การรับโทษต้องมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว และส่งผลกระทบต่อผู้อื่นน้อยมาก หรืออาจจะไม่ส่งผลกระทบต่อเลย ส่วนกรณีของนิติบุคคล เมื่อถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับ หากว่าค่าปรับเหล่านั้นเป็นจำนวนที่สูงมาก นิติบุคคลผู้กระทำความผิดอาจไม่สามารถที่จะทำการชำระค่าปรับเหล่านั้นได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด เพราะกฎหมายกำหนดไว้ว่าการชำระค่าปรับต้องทำการชำระเสียภายใน 30 วัน ซึ่งกำหนดเวลาดังกล่าวอาจสั้นไป หากว่าจำนวนเงินที่ปรับนั้นสูงมากและนิติบุคคลนั้นขาดสภาพคล่องทางการเงิน ซึ่งสามารถจะเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะนิติบุคคลดังกล่าวอาจเป็นบริษัทที่เพิ่งจะดำเนินกิจการใหม่ เครดิตทางการเงินมีน้อย เมื่อถูกพิพากษาให้ลงโทษปรับ ซึ่งก็เป็นการลงโทษบังคับเอากับตัวเงิน การผัดผ่อนในการชำระค่าปรับจึงเกิดขึ้นได้มาก เมื่อไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลา ก็ต้องถูกยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ ซึ่งทรัพย์สินที่เป็นของนิติบุคคลที่สามารถทำการยึดได้ก็อาจจะไม่มีเลย นอกจากตัวบริษัทหรือสถานประกอบการของนิติบุคคลนั่นเอง ซึ่งก็เป็นไปได้ว่าการยึดทรัพย์สินดังกล่าว ย่อมเกิดผลเสียหายมากกว่าผลดี กล่าวคือ

ประการแรก บริษัทที่เป็นนิติบุคคลผู้กระทำความผิดดังกล่าว การดำเนินการในรูปบริษัท นิติบุคคล ย่อมมีผู้ถือหุ้นเป็นจำนวนมาก การทำการยึดทรัพย์สินหากทรัพย์สินของนิติบุคคลไม่มีหรือไม่พอ การยึดทรัพย์สินอันเป็นสถานประกอบการ ย่อมส่งผลให้บริษัทต้องเลิกกิจการ ซึ่งก็ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นจำนวนมาก ที่อาจจะไม่รู้ถึงการทำความผิดอาญาของนิติบุคคลนั้นเลย

ดังนั้น เมื่อการยึดทรัพย์สินสินทวารทรัพย์สินที่ถูกยึดเป็นสถานประกอบการหรือตัวบริษัทนั้นก็ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยง

ประการที่สอง การยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ ทรัพย์สินที่ยึด หากเป็นสถานประกอบการหรือตัวบริษัทเอง ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้เช่นกัน เพราะการยึดทรัพย์สินดังกล่าวเป็นการทำให้กิจการต้องล้มเลิกอยู่ในตัว ในบางกรณีบริษัทอาจจะขาดสภาพคล่องทางการเงินเพียงชั่วคราว บริษัทนั้นอาจจะทำการปรับปรุง และฟื้นฟู

ตัวเองได้ แต่ก็ไม่มีโอกาสทำเช่นนั้น เพราะทางเลือกอื่นตามกฎหมายที่จะใช้แทน การยึดทรัพย์แทนค่าปรับไม่อำนวย ดังนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดไม่สามารถนำค่าปรับ มาชำระได้ทันภายในกำหนด ก็จะต้องถูกยึดทรัพย์แทนค่าปรับเพียงอย่างเดียวในต่าง ประเทศ ได้มีพยายามหามาตรการในการลงโทษนิติบุคคลที่กระทำความผิดอาญาให้ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดโทษเสริม เช่น ลงโทษปรับและให้นิติบุคคล ทำการโฆษณาความผิดของตัวเอง หรือการใช้มาตรการทำนองการคุมประพฤติ นิติ บุคคล โดยให้ผู้ต้องโทษทำการแก้ไข หรือสิ่งให้หยุดกิจการชั่วคราว แต่มาตรการ ดังกล่าวก็ถือว่าเป็นเพียงมาตรการในทางแพ่ง

ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อการบังคับโทษปรับ ในกรณีของนิติบุคคลทำความผิด มีเพียงโทษตามมาตรา 29, 30 ซึ่งเห็นว่ากำหนดไว้ค่อนข้างจะแคบจึงควรจะนำวิธี การผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ในการลงโทษปรับ ทั้งนี้ จากหลักการและสมมติฐานที่ว่า การบังคับโทษปรับโดยให้จำเลยทำการชำระค่าปรับเสียภายใน 30 วัน หากว่าค่า ปรับมีจำนวนสูงมาก ผู้กระทำความผิดไม่สามารถจะนำค่าปรับมาชำระได้ทันกำหนด การยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับก็ส่งผลกระทบต่ออย่างอื่นตามมา การนำวิธีการผ่อนชำระ ค่าปรับมาใช้ น่าจะเป็นการแก้ปัญหาในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดได้ กล่าวคือ เมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาโดยนิติบุคคล ในการกำหนดโทษปรับ ก็ต้อง พิจารณาสถานทางเศรษฐกิจ หรือปัจจัยอื่นๆ ประกอบแล้วหากเห็นว่าผู้กระทำความ ผิดไม่สามารถที่จะทำการชำระค่าปรับได้ภายในกำหนด ศาลก็จะเป็นผู้อนุญาตให้ผู้ กระทำความผิดนำค่าปรับมาชำระต่อศาลกำหนดเป็นงวดๆ ในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งน่าจะเป็นการแก้ปัญหาได้ กล่าวคือ

ประการแรก ในกรณีที่ศาลเห็นว่า ผู้ต้องโทษปรับไม่สามารถชำระค่า ปรับได้ในทันที แต่พิจารณาแล้วเห็นว่า จำเลยยังมีความสามารถในการชำระค่าปรับ ได้ ซึ่งในกรณีบุคคลธรรมดาต้องโทษปรับ ก็ทำให้หลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกกระชั้น หรือการกักขังแทนค่าปรับได้ ส่วนในกรณีนิติบุคคลกระทำความผิด การยินยอมให้ผ่อน ชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ภายในกำหนดเวลาที่ศาลกำหนด ทำให้สามารถเลี่ยงการ ยึดทรัพย์ซึ่งส่งผลเสียตามมาได้

ประการที่สอง ศาลยังสามารถลงโทษปรับนิติบุคคลให้สูงได้ ทั้งนี้เพราะ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ กล่าวคือ ลงโทษปรับ

สูง แต่ก็อนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ โดยการกำหนดจำนวนค่าปรับในแต่ละงวด ไม่น้อยจนเกินไป และกำหนดจำนวนงวด ซึ่งก็ต้องไม่นานจนเกินไป เพราะจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่รู้สึกถึงโทษที่ตนได้รับอันจะทำให้ความมุ่งหมายของโทษปรับ เปลี่ยนไป

ประการที่สาม การนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับ มาใช้ในกรณีที่ดินบุคคล กระทำความผิดและต้องโทษปรับ สามารถแก้ปัญหาไม่ทำให้กิจการของนิติบุคคลต้อง ล้มเลิกไป การดำเนินงานของบริษัทยังสามารถดำเนินต่อไปได้ สามารถนำเงินมา ชำระค่าปรับได้ ซึ่งนอกจากรัฐจะได้ประโยชน์โดยได้รับค่าปรับเต็มจำนวนแล้ว ยัง ทำให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ และบรรยากาศการลงทุนของประเทศดีขึ้น

โทษแทนโทษปรับประการที่สอง คือการกักขังแทนค่าปรับ การใช้โทษ กักขังแทนค่าปรับ เป็นการจำกัดเสรีภาพ ของผู้กระทำความผิด ซึ่งการกักขังแทน ค่าปรับในปัจจุบันยังถืออัตรา 70 บาทต่อหนึ่งวัน การกักขังแทนค่าปรับเป็นโทษแทน โทษปรับ ดังนั้น หากว่ายังพอมีทางที่ผู้กระทำความผิดจะชำระค่าปรับได้ก็ต้องบังคับ เอาค่าปรับเท่านั้นจะใช้โทษแทนไม่ได้ วันแต่จะเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่า จำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ หรือจะหลบหนี จึงจะนำการกักขังมาใช้แต่ก็ เป็นการกักขังไปพลางก่อนเท่านั้นจนกว่าจำเลยจะให้ประกันจนศาลพอใจ

โทษปรับเป็นโทษที่บังคับเอากับทรัพย์สิน อันเป็นตัวเงิน ของผู้ต้องโทษ ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้ความผิดนั้นๆมีโทษปรับอยู่ด้วย หรือมีโทษปรับ สถานเดียว เห็นว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งหมายที่จะให้มีการบังคับเอากับทรัพย์สิน ของผู้กระทำความผิดเท่านั้น ในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้มีโทษปรับสถานเดียว หรือมีโทษปรับประกอบกับโทษอื่น เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสมใน การกำหนดโทษ ซึ่งในชั้นทำคำพิพากษาเมื่อศาลลงโทษปรับก็แสดงว่า ศาลได้ พิจารณาเหตุผล และปัจจัยต่างๆประกอบแล้วมุ่งหมายต้องการที่จะให้ผู้กระทำความ ผิดชำระค่าปรับเท่านั้น

ดังนั้น ในกรณีที่จำเลยไม่มีเงินชำระค่าปรับ หรือชำระค่าปรับไม่ทันใน เวลาที่กำหนด จำเลยต้องถูกยึดทรัพย์สิน หรือถูกกักขังแทนค่าปรับ ในกรณีของ การกักขังแทนค่าปรับนั้น เห็นได้ว่า การกักขังแทนค่าปรับเป็นการบังคับต่อเสรีภาพ ของผู้กระทำความผิด ซึ่งถึงแม้ว่าเป็นโทษที่แทนโทษปรับไม่ใช่เป็นโทษหลักตาม

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติการบังคับโทษ ก็โดยการนำผู้ที่ถูกกักขังแทนค่าปรับไปขังไว้สถานที่เดียวกับผู้ต้องขังทั่วไป ทั้งนี้เพราะสถานที่ในการกักขังที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ซึ่งผลเสียที่ตามมาก็คือ ทำให้ผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับต้องเข้าไปคลุกคลีกับผู้ต้องขังทั่วไป ทำให้เกิดการเรียนรู้การกระทำความผิดระหว่างกัน นอกจากนั้น การมีโทษปรับส่วนหนึ่งก็เพื่อการใช้แทนการลงโทษจำคุกระยะสั้นอยู่ด้วย ซึ่งกรณีการกักขังแทนค่าปรับที่มีอยู่ก็มีลักษณะไม่แตกต่างจากการจำคุกระยะสั้น จึงทำให้ดูเหมือนว่าเป็นการไม่สอดคล้องตามความมุ่งหมายของการมีโทษปรับเพื่อแก้ปัญหาการลงโทษจำคุกระยะสั้น

การใช้โทษกักขัง แทนค่าปรับ ยังเป็นปัญหา ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดอาญา ไม่สามารถที่จะนำโทษกักขังมาใช้บังคับต่อนิติบุคคลได้ โทษที่พอจะบังคับได้ก็มีเพียงโทษปรับหรือยึดทรัพย์สินเท่านั้น การยึดทรัพย์ก็ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา การใช้มาตรการต่างๆ อย่างอื่นประกอบ เป็นต้นว่าการให้นิติบุคคลโฆษณาความผิดของตนเอง การสั่งให้หยุดการค้า เน้นกิจการชั่วคราวภายในเวลาที่ศาลกำหนดทำนองการคุมประพฤติบุคคลธรรมดา หรือการสั่งให้เลิกกิจการ มาตรการต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นเพียงมาตรการในทางแพ่งเท่านั้น ส่วนมาตรการที่รองรับในทางอาญาก็มีเพียงการลงโทษปรับ หรือการยึดทรัพย์สินเท่านั้น ในกรณีที่บุคคลธรรมดาต้องโทษปรับ เมื่อไม่ชำระค่าปรับหรือชำระค่าปรับไม่ครบในกำหนด ก็จะถูกนำเข้าสู่การใช้โทษแทนโทษปรับคือ การยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ หรือการกักขังแทนค่าปรับ ในกรณีที่บุคคลธรรมดาต้องโทษปรับเพียงอย่างเดียว กฎหมายไม่เปิดโอกาสให้นำมาตรการในการคุมประพฤติมาใช้ได้ เพราะว่าการคุมประพฤติมิได้เฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดต้องโทษจำคุกอยู่ด้วยเท่านั้น ดังนั้น เมื่อไม่มีเงินมาชำระค่าปรับหรือชำระค่าปรับไม่ทันในกำหนดจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ นอกจากนี้ การจะใช้การทุเลาโทษปรับก็เป็นไปไม่ได้เช่นกัน เพราะโทษที่จะทำการทุเลาได้ตามกฎหมายมีเพียงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกเท่านั้น การทุเลาโทษปรับ หรือโทษกักขังยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ทำได้

ดังนั้น ในการแก้ปัญหาข้อจำกัดของการลงโทษปรับในกรณีที่บุคคลธรรมดาต้องโทษปรับ หรือในกรณีที่นิติบุคคลต้องโทษปรับดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า หากนำมาตรการในการลงโทษปรับ โดยการยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้ทางหนึ่ง กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิด

เป็นบุคคลธรรมดาต้องโทษปรับ หากว่าไม่สามารถชำระค่าปรับได้ ในกำหนดเวลา 30 วัน ก็ต้องถูกยึดทรัพย์สินหรือถูกกักขังแทนค่าปรับ ในทางปฏิบัติมีการใช้วิธีการกักขังแทนค่าปรับมากกว่าการยึดทรัพย์สิน ซึ่งการกักขังแทนค่าปรับนั้นเห็นว่าเป็นการไม่สอดคล้องตามความมุ่งหมายของคำพิพากษา รวมทั้งการมีโทษปรับก็เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกกระยะสั้นอยู่ด้วย ดังนี้ การยินยอมให้มีการนำวิธีการในการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ โดยการกำหนดไว้ในกฎหมายเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดจำนวนเงิน และระยะเวลาในการผ่อนชำระ จะเป็นการบรรเทาปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาที่เกิดจากการที่เมื่อลงโทษปรับไปแล้วแต่บังคับค่าปรับได้ยาก ปัญหาการที่จะต้องกักขังแทนค่าปรับ เพราะการยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับ ยังถือว่าเป็นการสอดคล้องตรงตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของคำพิพากษา อีกทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาในกรณีที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นควรลงโทษปรับจำเลย แต่เห็นว่าจำเลยไม่มีเงินมาชำระค่าปรับได้ทันในกำหนด จึงเลี่ยงไปลงโทษจำคุกแทนได้ เพราะยังเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลได้ลงโทษปรับจำเลยโดยยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับ ทั้งยังสามารถที่จะกำหนดโทษปรับจำนวนสูงได้ โดยไม่ต้องกังวลว่าจะไม่ได้รับชำระค่าปรับเพราะจำเลยสามารถที่จะนำค่าปรับมาชำระต่อศาลตามงวดที่ศาลกำหนด

ในกรณีที่นิติบุคคล กระทำความผิดอาญา จะเห็นได้ว่า การนำวิธีการอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะสามารถแก้ปัญหาในกรณีที่จำเลยไม่สามารถชำระค่าปรับทั้งหมดได้ทันในกำหนด จนต้องทำการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับได้ เพราะเมื่อจำนวนค่าปรับมีจำนวนสูงมาก การชำระค่าปรับทั้งหมดจำนวนดังกล่าวภายในกำหนดเวลาอันสั้นจะเป็นไปได้ยาก หากจะทำการยึดทรัพย์สินก็จะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เพราะทรัพย์สินอาจจะขายได้ไม่พอชำระหนี้ ทั้งการยึดทรัพย์สินจะเป็นการก่อให้เกิดผลกระทบอย่างอื่นด้วย หากพิจารณาแล้วเห็นว่า จำเลยยังสามารถนำค่าปรับมาชำระได้หากว่ายึดเวลาออกไป เมื่อศาลเห็นสมควรก็สามารถอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆได้ ซึ่งการอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับยังเป็นการช่วยให้สามารถเก็บค่าปรับได้มาก กว่าที่ที่กำหนดให้ต้องทำการชำระภายในระยะเวลา 30 วัน ทั้งยังสามารถทำให้กิจการของจำเลยดำเนินการต่อไปได้ อันส่งผลให้เป็นการสร้างงาน และช่วยให้เศรษฐกิจและบรรยากาศการลงทุนของประเทศดีขึ้นอีกด้วย

4.7 หลักเกณฑ์และข้อพิจารณาในการนำมาตราการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้

เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายอาญาของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าปรับไว้โดยเฉพาะ ดังเช่น กฎหมายของต่างประเทศส่วนใหญ่ ซึ่งเมื่อได้พิจารณาประกอบกับกฎหมายของต่างประเทศดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า ในการกำหนดค่าปรับนั้น ศาลควรจะได้คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้เป็นประการสำคัญด้วย กล่าวคือ

1. สภาพความผิดที่ผู้กระทำได้กระทำขึ้นว่า มีความร้ายแรงเพียงใด
2. ประวัติและลักษณะนิสัยของผู้กระทำความผิด
3. ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด

ทั้งนี้ ก็เพื่อจะสนองตอบวัตถุประสงค์ของการลงโทษให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ส่วนการบังคับโทษปรับโดยมาตรการในการผ่อนชำระค่าปรับนั้น ควรจะนำมาใช้หรือไม่ เห็นว่าควรจะได้พิจารณาจากหลักเกณฑ์ ต่อไปนี้

1. การอนุญาตให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระค่าปรับได้นั้น จะทำให้ลักษณะความเป็นโทษอาญาเสียไปหรือไม่
2. การใช้มาตรการในการผ่อนชำระค่าปรับ จะขัดกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษหรือไม่ และ
3. มาตรการในการผ่อนชำระค่าปรับมีผลดีอย่างไร

ปัญหาประการแรก ที่ว่าการอนุญาตให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระค่าปรับได้ จะทำให้ลักษณะความเป็นโทษอาญาเสียไปหรือไม่นั้น เห็นว่า แม้จะยอมให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระค่าปรับได้ก็ตาม ลักษณะการบังคับเช่นนี้ ก็ยังมีลักษณะเป็นผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับเนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญานั้นเอง และผลร้ายที่ได้รับนี้เป็นการตอบแทนการฝ่าฝืนกฎหมาย ในลักษณะตำหนิผู้กระทำความผิด ทั้งผู้มีอำนาจให้ผลร้ายในกรณีนี้ ก็เป็นผู้มีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น จึงมิได้ทำให้ลักษณะความเป็นโทษอาญาเสียไปแต่อย่างใด

ปัญหาประการที่สอง ที่ว่าจะเป็นการขัดกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษปรับหรือไม่นั้น เห็นว่า โทษปรับในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่สำคัญ

อยู่ 3 ประการ คือ เพื่อให้สามสม เพื่อป้องกัน เพื่อปรับปรุง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งจะเห็นได้ว่า การอนุญาตให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระค่าปรับได้นั้น มิได้ขัดกับ วัตถุประสงค์ในการลงโทษข้อใดเลย ทั้งยังตอบสนองวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อปรับปรุงได้ดีอีกด้วย กล่าวคือ ในขณะที่ยังอยู่ระหว่างการผ่อนชำระค่าปรับอยู่นั้น จะทำให้ผู้กระทำความผิดระลึกอยู่เสมอว่า ตนกำลังได้รับผลจากการกระทำความผิด อยู่ เมื่อถึงงวดที่ผู้กระทำความผิดต้องนำเงินมาชำระครั้งใด ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกถึงผลร้ายของการถูกปรับทุกครั้งไป ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบ ไม่หันกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

ในทางตรงกันข้าม หากไม่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ผ่อนชำระค่าปรับในทุกรณีแล้ว ศาลย่อมจำเป็นที่จะต้องนำวิธีการกักขังแทนค่าปรับมาใช้แก่ กรณีที่จำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระค่าปรับได้ทันเวลาที่กฎหมายกำหนด ซึ่ง การกักขังแทนค่าปรับนั้น โดยสภาพแล้วมิได้แตกต่างจากโทษจำคุกมากนัก เมื่อ เป็นเช่นนั้น ความเพียรพยายามของศาลในการที่จะหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุก ระยะสั้น ก็ย่อมจะประสบความล้มเหลวในที่สุด

ปัญหาประการที่สาม ที่ว่ามาตรการในการผ่อนชำระค่าปรับมีผลดี และผลเสียอย่างไรนั้น เห็นว่ามีผลดี กล่าวคือ นอกจากจะสามารถตอบสนอง วัตถุประสงค์ในการลงโทษได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังสามารถแก้ปัญหา ในกรณีที่จำเลย เป็นนิติบุคคล ซึ่งไม่ว่าจะนำมาตรการการกักขังแทนค่าปรับมาใช้ได้ และข้อ เท็จจริงปรากฏแน่ชัดว่า นิติบุคคลนั้นไม่สามารถชำระค่าปรับได้ทันที ทั้งการยึดทรัพย์จะก่อให้เกิดผลเสียอย่างอื่นตามมา นอกจากนั้นแล้ว ยังเป็นการแก้ปัญหา การเก็บค่าปรับได้ยาก อันจะนำมาซึ่งผลดีต่อเศรษฐกิจของรัฐ กล่าวคือ รัฐไม่ ต้องขาดรายได้และเสียกำลังงานของชาติไป ต่อการเอาคนไปขังไว้ และไม่ต้อง เสียค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในการคุมขังอีกด้วย ส่วนผลเสียนั้น อาจจะทำให้เกิดคดีมาสู่ ศาลมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากว่า ผู้กระทำความผิดเห็นว่า เมื่อตนเองรับสารภาพใน ชั้นศาล ศาลก็อาจจะอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ ซึ่งหากการเป็นเช่นนี้ ก็อาจจะ กระทบต่อการดำรงความยุติธรรมของศาลได้ เพราะศาลจะต้องทำงานมากอยู่เช่น เดิม

4.8 ผลกระทบของการให้ผ่อนชำระค่าปรับ

การบังคับโทษปรับ โดยการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ นั้น ในงานวิจัยนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาถึงผลกระทบของการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ โดยจะแบ่งแยกให้เห็น 2 ประการ กล่าวคือ ผลกระทบในกรณีของบุคคลธรรมดาที่ต้องโทษปรับ กับกรณีของนิติบุคคลที่ต้องโทษปรับ ดังนี้

4.8.1 ผลกระทบในกรณีบุคคลธรรมดาผู้ต้องโทษปรับ

ในกรณีบุคคลธรรมดาต้องโทษปรับ หากว่าไม่สามารถชำระค่าปรับได้ภายในกำหนดก็ต้องถูกยึดทรัพย์ หรือถูกกักขังแทนค่าปรับ การนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะเป็นผลดีในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การที่ศาลได้พิจารณาตามความเหมาะสมแล้ว เห็นว่าควรให้ผู้ต้องโทษปรับทำการผ่อนชำระค่าปรับได้ เป็นการแก้ปัญหาในการที่จะต้องใช่วิธีการกักขังแทนค่าปรับ ทั้งนี้ เพราะความมุ่งหมายของการลงโทษปรับ ก็เพื่อบังคับเอาภัยทรัพย์สินอันเป็นตัวเงินของจำเลยเท่านั้น ทั้งการนำโทษปรับมาใช้ ก็เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกกระยะสั้นอยู่ด้วย การใช้การกักขังแทนค่าปรับเป็นการบังคับเอาภัยเสรีภาพของจำเลย จึงไม่สอดคล้องตามความมุ่งหมายของการลงโทษปรับ การยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับเมื่อเห็นว่าจำเลยยังพอมีเงินชำระค่าปรับโดยยึดเวลาออกไปให้จำเลยนำเงินค่าปรับมาชำระต่อศาลเป็นงวดๆตามที่กำหนดได้ จะเป็นการแก้ปัญหาการลงโทษจำคุกกระยะสั้นได้อีกทางหนึ่ง รวมทั้งยังเป็นการสอดคล้องตามความมุ่งหมายของการลงโทษปรับด้วย

2. ในด้านตัวจำเลย การยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ เป็นการช่วยบรรเทาปัญหา ในการที่ผู้ต้องโทษปรับไม่ต้องถูกบังคับโทษอื่นแทนโทษปรับ คือไม่ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ สอดตามความมุ่งหมายของการมีโทษปรับที่มีขึ้นเพื่อต้องการหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกกระยะสั้น ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญาโทษปรับไม่สามารถจะชอกุเลา หรือรอกำหนดโทษปรับได้ ผู้ต้องโทษจึงต้องถูกบังคับโทษปรับทันที การยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับ จะช่วยให้การลงโทษปรับยังสามารถบังคับได้อยู่ เพียงแต่ยืดระยะเวลาให้ผู้ต้องโทษเท่านั้น ทางด้านของผู้กระทำความผิดที่เพิ่งกระทำความผิดครั้งแรกและไม่ได้กระทำโดยเจตนา รวมทั้งมีฐานะทางการเงิน

เงินไม่ดี ก็ไม่ต้องกลับไปรับโทษกักขังแทนโทษปรับ ซึ่งก็จะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลเหล่านี้ ทางด้านครอบครัวของผู้กระทำความผิด การยินยอมให้มีการผ่อนชำระค่าปรับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิด ไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวของตนเอง รวมทั้งประกอบการทำงานตามปกติได้ เป็นการแก้ปัญหาทางสังคม และส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมดีขึ้นด้วย โดยไม่ได้ทำให้ความมุ่งหมายของการลงโทษปรับเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด เพราะผู้กระทำความผิดก็ยังคงรับโทษอยู่ เพียงแต่ผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ

3. ในด้านของศาล จะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาล สามารถใช้ดุลพินิจ ในการกำหนดโทษได้อย่างกว้างขวาง และเหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น เมื่อกฎหมายได้บัญญัติให้ลงโทษจำคุกและปรับ หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลก็สามารถใช้ดุลพินิจลงโทษปรับ โดยกำหนดให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ ไม่ต้องเลี้ยงโทษปรับไปลงโทษจำคุกโดยรอหรือไม่รอโทษจำคุกไว้ เพราะเห็นว่าหากลงโทษปรับ จำเลยก็ไม่สามารถชำระค่าปรับได้ทันภายในกำหนด อีกทั้งในกรณี que เห็นว่าจำเลยควรรับโทษปรับ แต่เห็นว่าจำเลยไม่สามารถชำระค่าปรับได้ทันภายในกำหนด จึงลงโทษจำคุกแต่รอการลงโทษจำคุกไว้ เพราะเห็นว่าหากจะลงโทษจำคุกก็จะเป็นการรุนแรงเกินไป แต่หากจะลงโทษปรับจำเลยก็ไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับได้ทันในกำหนด จึงลงโทษจำคุกแต่รอโทษจำคุกไว้ ซึ่งเป็นปัญหาเพราะจะทำให้จำเลยไม่ต้องรับโทษอะไรเลย การยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับสามารถที่จะแก้ข้อขัดข้องเหล่านี้ได้ เพราะจำเลยยังต้องรับโทษอยู่ ทำให้ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษได้ตามที่เห็นสมควรและยุติธรรมเป็นคดีๆไป อีกทั้งในทางปฏิบัติศาลก็ยอมให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับอยู่บ่อยๆ รวมทั้งในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดต้องโทษปรับ เปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลย ในกรณีที่จำเลยไม่อยู่ในสถานที่ที่จะชำระค่าปรับได้ในทันที โดยไม่ต้องยึดทรัพย์สินจำเลย ซึ่งอาจจะไม่คุ้มเพราะทรัพย์สินอาจจะมีน้อยไม่พอที่จะชำระค่าปรับได้ทั้งหมด ทั้งยังเป็นผลเสียมากกว่าผลดี เพราะการยึดทรัพย์สินอาจส่งผลให้กิจการของจำเลยต้องล้มเลิกไป การยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับ แม้ว่าศาลจะลงโทษปรับสูง ก็ยังสามารถที่จะบังคับค่าปรับได้

4. ในด้านของสถานที่กักขัง ก็ได้แก่ สถานที่ตำรวจเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็เป็นที่น่าพอใจแล้วว่า สถานที่กักขังอื่นเป็นสถานที่ทางราชการ มีไม่เพียงพอที่จะรองรับ

ผู้ต้องโทษได้ และมักจะคับแคบ ไม่ถูกสุขลักษณะ อันส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกาย เกิดการเจ็บป่วย ทำให้ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพยาบาล รวมทั้งยังใช้กักขังผู้ต้องหาค่าอื่น ๆ ด้วย การนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้จะช่วยลดปัญหาข้อนี้ลงไปได้มาก เพราะทำให้ไม่ต้องกักขังแทนโทษปรับ รวมทั้งไม่ทำให้เปลืองเปล่าทางด้านงบประมาณในการเลี้ยงดู ทั้งยังลดจำนวนบุคลากรที่ดูแลผู้ต้องขังลงได้มาก สามารถนำเงินในส่วนนี้ไปใช้ทางด้านอื่นที่จำเป็นและเหมาะสม

5. ในด้านสังคม ประชาชนในสังคม จะไม่รู้สึกว่าผู้ต้องโทษปรับถูกปล่อยตัวไปโดยปราศจากการรับโทษ เพราะผู้ต้องโทษยังมีชะนักติดหลังอยู่ ต้องนำค่าปรับไปชำระในทุกงวดที่ถึงกำหนด อีกทั้งยังทำให้ผู้ต้องโทษรู้สึกถึงความผิดที่กระทำในทุกครั้งที่ชำระค่าปรับ อันเป็นการลงโทษที่ได้ผลดีทางหนึ่ง

6. ในด้านเศรษฐกิจ การอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ ทำให้รัฐไม่ต้องกังวลว่า เมื่อลงโทษปรับไปแล้วจะบังคับโทษปรับไม่ได้ การให้ผ่อนชำระค่าปรับทำให้การบังคับโทษปรับบรรลุเป้าหมาย รัฐยังได้รับชำระค่าปรับครบถ้วนเหมือนเดิมแม้ว่าระยะเวลาจะยืดไปบ้างก็ตาม ก็ไม่ทำให้ความมุ่งหมายของการลงโทษปรับเปลี่ยนไป ทั้งยังไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการที่จะต้องนำผู้ต้องโทษปรับไปกักขังแทนโทษปรับ ซึ่งนอกจากจะไม่สอดคล้องตามความมุ่งหมายตามคำพิพากษาแล้ว ยังเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณเพื่อการนี้ด้วย

4.8.2 ผลกระทบในกรณีนิติบุคคลต้องโทษปรับ

ในกรณีนิติบุคคลต้องโทษปรับ การที่จำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคลไม่สามารถชำระค่าปรับได้ภายในกำหนด ก็ต้องนำมามาตรการแทนโทษปรับมาใช้ เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา กล่าวคือ ต้องทำการยึดทรัพย์สินขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับ ส่วนวิธีการกักขังแทนโทษปรับ ไม่สามารถนำมาใช้กับนิติบุคคลได้ เพราะนิติบุคคลไม่ถือว่ามีตัวตนแห่งเสรีภาพ จึงกักขังแทนค่าปรับไม่ได้ วิธีเดียวที่จะบังคับแทนค่าปรับได้ คือ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ แต่การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับในกรณีที่นิติบุคคลเป็นจำเลย ส่งผลเสียมากกว่าผลดี และแม้ว่าตามพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ จะได้มีบทบัญญัติในลักษณะที่เป็นผลร้ายไว้สำหรับนิติบุคคล ในการที่จะสั่งห้ามดำเนินกิจการ สั่งให้เลิกกิจการ หรือการสั่งเพิกถอนนิติบุคคล ก็ตาม แต่ก็มิใช่เป็นโทษตามประมวลกฎหมายอาญาโดยตรง โทษตามประมวลกฎหมายอาญาที่พอจะลงแก่นิติ

บุคคลได้ จึงมีเพียงโทษปรับ และริบทรัพย์สิน ในกรณีของการยึดทรัพย์แทนค่าปรับ ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อนิติบุคคลได้ในกรณีต่างๆ ดังนี้

1. การยึดทรัพย์สินของนิติบุคคล อาจจะกระทบกระเทือนต่อการดำเนินกิจการของนิติบุคคลได้ หากว่าทรัพย์สินที่ยึดเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินกิจการของนิติบุคคล เช่น การยึดเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต หรือทำการยึดรถบรรทุกที่ใช้ในการขนส่ง อันจะส่งผลให้เกิดการติดขัดในการประกอบธุรกิจ อาจจะต้องทำการหาสิ่งใหม่มาทดแทน ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นได้
  2. การยึดทรัพย์สินของนิติบุคคล ไม่น่าจะเมื่อทำการยึดทรัพย์ไปแล้วมีทรัพย์สินพอที่จะนำมาชำระค่าปรับได้หรือไม่ หรือบางที่อาจจะไม่มีทรัพย์สินให้ยึดเลยก็ได้ ไม่คุ้มกับการดำเนินการ
  3. การยึดทรัพย์หากเป็นการยึดทรัพย์อันเป็นสถานประกอบการของนิติบุคคล อาจส่งผลให้นิติบุคคลต้องล้มเลิกกิจการไปได้
  4. หากบริษัทต้องล้มเลิกกิจการไป ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นจำนวนมาก รวมทั้งพนักงานของบริษัท โดยที่บุคคลเหล่านี้อาจจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาระการของนิติบุคคลนั้นเลย ซึ่งความเสียหายในกรณีนี้ อาจจะมากกว่าจำนวนค่าปรับที่ศาลกำหนดก็ได้
  5. การยึดทรัพย์ของนิติบุคคล อาจเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟู ปรับปรุงการดำเนินกิจการของนิติบุคคลนั้นให้ดีขึ้นได้ เพราะจะทำให้บริษัทขาดความเชื่อถือในหลักประกัน การจะทำการปรับปรุง ฟื้นฟูกิจการต่อไปจึงเป็นไปได้ยาก
  6. การยึดทรัพย์แทนค่าปรับ ต้องดำเนินการตามขั้นตอนมากมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี รวมทั้งค่าปรับไม่ก่อให้เกิดบุริมสิทธิ ในการที่จะเอาชำระได้ก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 251
- นอกจากนี้ ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิด การยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับ ยังเป็นการเสริมให้การลงโทษปรับนิติบุคคล มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะสามารถบังคับค่าปรับจากนิติบุคคลได้ มากกว่าที่จะทำการยึดทรัพย์ของนิติบุคคลมาใช้ค่าปรับ ทั้งการยึดทรัพย์ยังส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจการของบริษัท อาจทำให้บริษัทต้องล้มไป ซึ่งเมื่อบริษัทล้มเลิกไป การบังคับค่าปรับก็หมดหนทาง จะไปทำการยึดทรัพย์แทนค่าปรับ ก็ไม่มีทรัพย์สินที่จะให้ยึด หรือหากยึดทรัพย์ได้ ก็ไม่แน่ว่าจะคุ้มพอ

ชำระค่าปรับหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ การยินยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับจะช่วยแก้ข้อขัดข้อง ทั้งสองประการ กล่าวคือ เมื่อลงโทษปรับต่อนิติบุคคลไปแล้ว ก็สามารถที่จะบังคับ ค่าปรับเหล่านั้นได้ เพราะจำเลยได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ไม่ต้อง ชำระค่าปรับภายในกำหนด 30 วัน ซึ่งแม้ว่าจำนวนค่าปรับจะสูงก็สามารถที่จะ บังคับได้ เมื่อจำเลยได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ การดำเนินกิจการของ บริษัทก็สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ ทำให้สามารถฟื้นฟูบริษัท อันจะส่งผลดีต่อ ระบบเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้มีการสร้างงาน ทำให้ลดอัตราการว่างงาน ส่ง ผลให้เศรษฐกิจโดยรวมและบรรยากาศการลงทุนดีขึ้น ส่วนผลของการยึดทรัพย์อาจ ทำให้กิจการต้องล้มเลิกไป ทำให้กระทบต่อบริษัทอื่นที่อาจเป็นเจ้าของ หรือเกี่ยวข้อง อยู่โดยประการอื่น

4.9 การนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้กับการผ่อนชำระค่าปรับ

เมื่อศาลลงโทษปรับจำเลย แต่อนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ได้ มีปัญหาว่า หากว่าจำเลยเมื่อได้รับอนุญาตเช่นนั้นแล้ว ปรากฏต่อมาว่า จำเลยไม่ ปฏิบัติตามคำสั่งที่ให้ผ่อนชำระค่าปรับนั้น จะมีมาตรการในการแก้ไขอย่างไร ผู้เขียน เห็นว่า น่าจะนำมาตรการทำนองการคุมประพฤติมาใช้บังคับต่อจำเลยที่ฝ่าฝืนไม่ ปฏิบัติตามคำสั่ง แต่การจะนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้โดยตรงที่เดี๋ยวนั้น ทำไม่ได้ เพราะการคุมประพฤติจะนำมาใช้ได้ ต้องเป็นกรณีความผิดนั้นมีโทษจำคุก และศาล ลงโทษจำคุกจำเลยรวมอยู่ด้วยเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ในกรณีของการลงโทษปรับ หรือการกักขังแทนค่าปรับ จะนำวิธีการคุมประพฤติมา ใช้ในกรณีนี้ไม่ได้ ทางออกของปัญหานี้เห็นว่า ควรที่จะบัญญัติเพิ่มเติมประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 56 ให้รวมถึงกรณีที่ความผิดนั้นมีโทษปรับ หรือในกรณีที่ศาล ได้ลงโทษปรับได้ด้วย

ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นจำเลยกระทำความผิดก็เป็นปัญหาเช่นกัน กล่าวคือ กฎหมายไม่สามารถจะลงโทษ จำคุก หรือกักขังนิติบุคคลได้ โทษที่พอจะลงได้ตาม กฎหมายอาญาจึงมีเพียงโทษปรับ และริบทรัพย์สิน เมื่อศาลลงโทษปรับนิติบุคคล การจะนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้ เช่น การกำหนดให้นิติบุคคลหยุดดำเนินการภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือทำการอื่นใดที่เห็นสมควร ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้

ต่างกับกฎหมายของต่างประเทศที่ได้กำหนดให้สามารถนำวิธีการคุมประพฤตินิติบุคคล รวมทั้งการนำวิธีการคุมประพฤติบุคคลธรรมดามาใช้ในกรณีที่ศาลลงโทษปรับได้ เช่น ประเทศอังกฤษ ศาลจะออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษปรับ อยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลคุมประพฤติโดยบุคคลที่ศาลกำหนดได้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐมิชิแกน ศาลสามารถนำวิธีการคุมประพฤติ และการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ด้วยกันได้ จึงเห็นว่า ประเทศไทยน่าจะนำวิธีการเหล่านี้มาบัญญัติไว้ในกฎหมาย เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายกว้างขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยกำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาล ในการกำหนดโทษและมาตรการประกอบการลงโทษได้ ซึ่งในกรณีของการลงโทษปรับ กรณีที่ศาลเห็นว่าจำเลยไม่สามารถชำระค่าปรับได้ทันในกำหนด เมื่อศาลได้นำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ โดยกำหนดให้จำเลยนำค่าปรับมาชำระเป็นงวดๆ แล้ว เพื่อให้การบังคับโทษปรับมีผลมากขึ้นจึงควรใช้วิธีการในการคุมประพฤติจำเลยประกอบไปด้วย

ในกรณีนิติบุคคลทำความผิดอาญา ในกรณีที่ความผิดนั้นมีเพียงโทษ จำคุก หรือกักขัง ไม่มีโทษปรับอยู่ด้วยนั้น เห็นว่าควรที่จะบัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายอาญาให้ศาลสามารถเปลี่ยนโทษเหล่านี้เป็นโทษปรับได้ ทั้งนี้เพื่อให้นิติบุคคลสามารถได้รับการลงโทษได้มากขึ้นดังนั้น ในกรณีที่จำเลยต้องโทษปรับ นอกจากจะได้รับการผ่อนชำระค่าปรับแล้ว ก็สามารถจะนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้ด้วยกันได้ ซึ่งก็โดยอาศัยหน่วยงานคุมประพฤติ หากปรากฏว่าจำเลยยังฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวอีก ก็ต้องนำตัวจำเลยไปกักขังแทนโทษปรับ การกักขังแทนโทษปรับ เห็นว่าควรจะนำมาใช้เป็นขั้นตอนสุดท้าย เมื่อไม่สามารถที่จะใช้วิธีการอื่นใดได้แล้ว

ในกรณีนิติบุคคล ฝ่าฝืนคำสั่งศาล ที่ให้ผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ก็ทำการยึดทรัพย์จำเลยต่อไป การใช้วิธีการยึดทรัพย์จำเลยที่เป็นนิติบุคคล จึงควรนำมาเป็นมาตรการสุดท้าย เมื่อไม่สามารถบังคับโทษประการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้เพราะการกักขังแทนโทษปรับในกรณีนิติบุคคลกระทำความผิด ไม่สามารถนำมาใช้ได้ การนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้ โดยให้นิติบุคคลทำงานสาธารณะประโยชน์ หรืองานบริการสังคม จะเห็นว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสม ทำให้การบังคับโทษอาญาต่อนิติบุคคลมีประสิทธิภาพมากขึ้นส่วนการยึดทรัพย์จะนำมาใช้เป็นมาตรการขั้นสุดท้าย เมื่อไม่สามารถบังคับให้จำเลยนำค่าปรับมาผ่อนชำระได้แล้ว

ในต่างประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายอาญา ของ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ยอมให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ เพื่อหลีกเลี่ยงการต้องจำคุกผู้ต้องโทษปรับ แต่หากปรากฏต่อมาว่าจำเลยผิดนัดไม่ชำระค่าปรับตามงวดที่กำหนด ศาลอาจจะยกเลิกการผ่อนชำระค่าปรับ และให้จำเลยรับโทษจำคุกแทน อย่างไรก็ตาม หากได้ความว่า ผู้ต้องโทษปรับขาดไว้ในเวลาต่อมา ศาลอาจจะยกเลิกค่าปรับในงวดต่อไปที่เหลือได้ หรือถ้าค่าปรับเหลือน้อยกว่า 10 เหรียญ ศาลอาจจะยกเลิกค่าปรับจำนวนที่เหลือได้เช่นกัน ส่วนในมลรัฐมิชิแกน ศาลสามารถนำวิธีการคุมประพฤติ และการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ด้วยกันได้

ด้วยเหตุผลทั้งหลายดังกล่าวมานี้ จึงเห็นว่า ควรจะนำมาตรการในการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ในประเทศไทยด้วย อย่างไรก็ตาม ควรอยู่ภายใต้ข้อจำกัด หรือเงื่อนไขบางประการ ดังนี้

1. ควรมีการบัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาล ในการที่จะอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับไว้ให้ชัดเจน
2. การอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับได้นั้น ควรมีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือ เมื่อได้คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลยแล้ว เห็นว่า จำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระค่าปรับได้ทันที จึงจะอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นคนคลุ้มคลั่ง หรือนิติบุคคล และหากต่อมารู้ฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลยดีขึ้น หรือจำเลยบิดพลิ้ว ไม่ยอมชำระค่าปรับตามงวดที่ศาลกำหนดแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนการอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับนั้นเสียได้ โดยมาตรการในการยึดทรัพย์สินให้ค่าปรับ และการกักขังแทนค่าปรับนั้น ควรจะนำมาใช้เป็นมาตรการสุดท้ายตามลำดับ หรือแล้วแต่กรณี เมื่อไม่สามารถบังคับค่าปรับโดยวิธีอื่นได้อีกแล้ว
3. ควรบัญญัติเพิ่มเติมกฎหมาย ให้สามารถนำวิธีการคุมประพฤติมาใช้กับโทษปรับได้